

**^H AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKU'NDA YENİLENEBİLİR ENERJİ
KAYNAKLARININ KULLANIMINA İLİŞKİN YATIRIMLARIN TEŞVİKİNDE
YETKİ DÜZENLEMELERİNDEN DOĞAN HUKUKİ SORUNLARIN
İNCELENMESİ***

(Araştırma Makalesi)

*Dr. Öğr. Üyesi Halil ÇEÇEN***

ÖZET

Bu araştırmada, Avrupa Birliği'nin iklim değişikliği ile mücadele taahhütleri çerçevesinde önem arz eden yenilenebilir enerji alanının Birlik ile üye devletler arasında paylaşılan yetki alanı olarak düzenlenmesinin sonucunda doğan sorunlar ve çözüm arayışları Avrupa Birliği hukuku çerçevesinde incelenmiştir. Bu amaçla birinci bölümde yenilenebilir enerji alanının sadece teşviki boyutu değil aynı zamanda Avrupa Birliği'nin serbest ticaret anlaşmalarında yatırımlar ve ticaret boyutu da ele alınmıştır. Yenilenebilir enerji kaynaklarının teşvikinde üye devletlerin yetkisi mevcutsa da, serbest ticaret anlaşmalarında yenilenebilir enerjide doğrudan yabancı yatırımlar ve mal ticareti boyutu ise Birliğin münhasır yetkisine girmektedir. Bu durum, Avrupa Birliği hukukunda yenilenebilir enerji alanının karmaşık yapısını ifade etmektedir. İkinci bölümde ise, üye devletlerin yenilenebilir enerji yatırımlarını teşvik amaçlı düzenledikleri ulusal destek mekanizmalarının, başta malların serbest dolaşımı olmak üzere, Kurucu Antlaşmalardaki hükümlerle çatışması değerlendirilmiştir. Son bölümde ise, yenilenebilir enerji alanının paylaşılan yetki alanı olarak düzenlenmesinden doğan sorunlara yönelik Avrupa Birliği hukukundaki çözüm arayışları tartışılmıştır. Nihai bulgu olarak ise, yenilenebilir enerji alanında üye devletler arasında ortak projelerin teşvik edilerek üye devletler arasında iş

^H Hakem denetiminden geçmiştir.

* Bu makale 18.04.2023 tarihinde Editörlüğümüze ulaşmış olup 07.07.2023 tarihinde birinci hakem; 22.07.2023 tarihinde ikinci hakem onayından geçmiştir.

Bu çalışma, 10 Şubat 2023 tarihinde Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi tarafından gerçekleştirilen "Enerji Hukuku Konferansı"nda sunulan tebliğin güncellenmiş halini içermektedir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk Bölümü Avrupa Birliği Hukuku Anabilim Dalı, hcecen@nny.edu.tr; ORCID : 0000-0001-5569-4511

birliğinin sağlanması ve ulusal destek mekanizmalarının Avrupa Birliği iç pazar kurallarıyla uygunluğunun artırılmasının hedeflendiği gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: yenilenebilir enerji, paylaşılan yetki, ulusal destek mekanizmaları, Rehber İlkeler, tarife garantileri.

REVIEW OF THE LEGAL ISSUES ARISING FROM THE COMPETENCE REGULATIONS IN PROMOTING THE INVESTMENTS REGARDING THE USE OF ENERGY FROM RENEWABLE SOURCES IN THE EUROPEAN UNION LAW

(Research Article)

ABSTRACT

This research examines the issues arising from the regulation of the field of renewable energy, an important field in terms of the commitments of the European Union related to climate change mitigation, as an area of shared competence between the European Union and its Member States, and the search for a solution to these issues within the context of European Union law. In line with this purpose, the first chapter discusses not only the aspect of the promotion of the renewable energy field but also that of trade and investments in free trade agreements of the European Union. Even though Member States have competence in the promotion of renewable energy sources, the Union has exclusive competence in the aspect of foreign direct investments and trade in goods with respect to renewable energy in free trade agreements. This fact displays the complicated structure of the field of renewable energy in the European Union law. The second chapter delves into the conflict of the national support mechanisms introduced by Member States to promote renewable energy investments with the provisions in the Founding Treaties, particularly those regarding free movement of goods. The final chapter discusses the search in European Union law for a solution to the issues arising from the regulation of the renewable energy field as an area of shared competence. As a conclusive finding, it has been observed that, by encouraging joint projects among Member States in the field of renewable energy, it is aimed to provide cooperation among Member States and

enhance the compliance of the national support schemes with the internal market rules of the European Union.

Keywords: renewable energy, shared competence, national support schemes, Guidelines, feed-in tariffs.

GİRİŞ

Enerji alanı, Avrupa Birliği (AB)'nin kuruluşundan beri, Avrupa entegrasyonunun temelini oluşturmaktadır¹. AB'nin üç kurucu antlaşmasının ikisi olan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET), enerji ile bağlantılıdır². Enerji üzerine kurulan bu iki kurum, 1957 tarihli Roma Anlaşması ile kurulan AET ile birlikte, bildiğimiz anlamda bugünkü AB'nin temellerini oluşturmaktadır³.

AB'nin ve üye devletlerin akdettiği uluslararası anlaşmalar çerçevesinde verdiği taahhütler sebebiyle AB'de enerji dönüşümü yönünde oldukça önemli gelişmeler gerçekleşmiştir⁴. Küresel düzeyde iklim değişikliği ile mücadele etmeye yönelik ilk ciddi adım olan, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi nezdinde Kyoto Protokolü⁵ ile, atmosfere salınan karbondioksit (CO₂), metan (CH₄) gibi sera gazı

¹ **Tagliapietra, Simone:** Designing the European Energy Union: What's Next for Security of Energy Supply, *European Energy & Climate Journal*, Vol:5 Issue:1, 2015, pp. 38-44, p. 38. **Biesenbender, Sophie:** The EU's Energy Policy Agenda: Directions and Developments, *Energy Policy Making in the EU: Building the Agenda*, Ed. Tosun, Jale/Biesenbender, Sophie/Schulze, Kai, Springer Publishing, London, 2015, pp. 21-40, p. 23. **Piper, Jeffery/Westerhof, Jan Gerrit:** The EU's Energy Challenges and TTIP, *European Energy Law Report XI*, Ed. by Roggenkamp, Martha M./Banet, Catherine, Intersentia Publishings, Cambridge, 2017, pp. 121-142, p. 121.

² **Vandenbergh, Wim:** EU Rules concerning Energy and Investment after the Lisbon Treaty, *European Energy Law Report VIII*, Ed. Roggenkamp, Martha M./Hammer, Ulf, Intersentia Publishings, Cambridge, 2011, pp. 133-164. p. 143. **Arat, Tuğrul/Baykal, Sanem/Göçmen, İlke:** Avrupa Bütünleşmesi: 1993 Sonrası, *Avrupa Birliği: Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar*, Ed. Akçay, Belgin/Göçmen, İlke, 3. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016, s. 83-108, s. 61; **Huhta, Kaisa:** The Scope of State Sovereignty Under Article 194(2) TFEU and the Evolution of EU Competences in the Energy Sector, *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 70, Cambridge University Press, 2021, pp. 991-1010, p. 991.

³ **Tagliapietra**, p.38.

⁴ **Sanchez, Carmen Vindel/Molinero, Sara:** Greenhouse gas emissions reduction and the balance between renewables, gas and coal in the EU's energy mix, *EU Energy Law Vol. XI: The Role of Gas in the EU's Energy Union*, Ed. Jones, Christopher, Claeys&Casteels Publishing, Netherlands, 2017, pp. 341-354, p. 343. **Van Calster, Geert:** Climate Change and Renewable Energy as a Super Trump for EU Trade Law, *Renewable Energy Law and Policy Review (RELPL)*, Vol. 5, No. 1, 2014, pp. 60-66, p. 63.

⁵ United Nations Framework Convention on Climate Change, Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change, FCCC/CP/1997/L.7/Add.1 10 December 1997. Kyoto Protokolü, AB tarafından 25 Nisan 2002 tarih ve 2002/358 sayılı Konsey kararı ile onaylanmıştır

emisyollarının salınımının azaltılması, ayrıca yeni ve yenilenebilir enerji türlerinin kullanılmasının teşviki, araştırılması, geliştirilmesi ve artırılarak kullanılması öngörölmüş⁶ ve Kyoto Protokolü ile verilen taahhütler sonucunda uluslararası enerji piyasalarının yapısı değışerek, yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasına yönelik arz ve talep artmıştır⁷. Bu çerçevede AB’de de, Kyoto Protokolü’nde yükümlölüklerini yerine getirmek üzere, yenilenebilir enerjinin kullanılmasının teşvikine dair 2009/28 sayılı Direktif kabul edilmiştir⁸.

Kyoto Protokolü’nün ikinci taahhüt süresinin sona ermesi ile birlikte bir iklim değışikliği rejimi kuran ve 4 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe giren Paris İklim Anlaşması’nda ise taraflar, küresel ortalama sıcaklık artışını sanayi öncesi seviyelerden en az 2°C aşağıda tutmayı hedeflemektedir⁹. Paris İklim Anlaşması’ndaki AB’nin taahhütleri çerçevesinde Komisyon, 11 Aralık 2019 tarihinde, “Paris İklim Anlaşması’ndaki hedeflere uygun olarak, 2050 yılında iklim-nötr bir Avrupa Birliği’nin

(2002/358/EC: Council Decision of 25 April 2002 concerning the approval, on behalf of the European Community, of the Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change and the joint fulfilment of commitments thereunder, Official Journal of the European Union, L 130, 15.5.2002, p. 1–3).

⁶ Kyoto Protokolü’nün 2(1). maddesinin (a) alt bendi.

⁷ **Duran, Gracia Marin:** Sheltering Government Support to Green Electricity: The European Union and the World Trade Organisation, ICLQ, Vol: 67, 2018, pp. 129–165, p. 132-133. Bu husus ABAD’ın kararlarına da yansımaktadır. *PreussenElektra* kararında ABAD, yenilenebilir enerji üretiminin çevre üzerindeki olumlu etkisine ve Kyoto Protokolü’nün uygulanmasının bu husustaki rolüne değinmiştir (Case C-379/98, *PreussenElektra v Schleswag AG*, 13 March 2001, ECLI:EU:C:2001:160, par. 73-74. **Talus, Kim:** Float Like a Butterfly, Sting Like a Bee: Judicial Challenges to Renewable-Energy Support Schemes in Europe, *Climate Law*, Vol. 6, No. 3-4, 2016, pp. 250-263, p. 257. Joined Cases C-215/16, C-216/16, C-220/16 and C-221/16, *Elecdey Carcelen SA (C-215/16), Energías Eólicas de Cuenca SA (C-216/16), Ibernova Promociones SAU (C-220/16), Iberdrola Renovables Castilla La Mancha SA (C-221/16) v Comunidad Autónoma de Castilla-La Mancha*, 20 September 2017, ECLI:EU:C:2017:705, par. 38).

⁸ Directive 2009/28/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources and amending and subsequently repealing Directives 2001/77/EC and 2003/30/EC, Official Journal of the European Union, L 140/16, 5.6.2009, Önsöz, par. 1. **Leal-Arcas, Rafael/ Minas, Stephen:** Mapping the International and European Governance of Renewable Energy; *Yearbook of European Law*, Vol. 35, No. 1, 2016, pp. 621–666, p. 630.

⁹ **UNFCCC:** Paris Agreement, Article 2(1)-a, (Çevrimiçi), https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2023. **Eren, Tefik Mesut:** Avrupa Ekonomik Entegrasyonu ve Avrupa’nın Yeşil Geleceği, *İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları*, İstanbul, 2021, s. 137.

başarılması hedefi"ne dayalı Avrupa Yeşil Mutabakatı'nı onaylamıştır¹⁰. Ayrıca 2021/1119 sayılı İklim Tüzüğü, 29 Temmuz 2021 tarihinde yürürlüğe girmiştir¹¹.

AB'nin tüm bu hedeflerinin gerçekleştirilmesinde, enerji sektöründeki dönüşüm önem arz etmektedir. Enerji sektörü, dünya sera gazı salınımlarının üçte ikisinin fazlasından sorumlu olup, bu oranın yüzde sekseni ise fosil kaynakların kullanılmasından oluşmaktadır. Özellikle fosil yakıtlardan üretilen elektrik ise bu oranın yüzde kırkına tekabül etmektedir¹². Temiz enerji dönüşümünü gerçekleştirebilmek için de, yenilenebilir enerji kaynaklarına ve bu kaynaklardan enerji üretimini sağlayacak teknolojilerin gelişimine yatırım yapmak gerekmektedir¹³. Bu sebeple yenilenebilir enerjinin kullanılmasına yönelik olarak enerji alanında yaşanan dönüşüm, Birlik düzeyinde temel bir öncelik haline gelmiştir¹⁴.

Yukarıda bahsedilen tüm bu gelişmeler çerçevesinde, AB'de yenilenebilir enerji alanında eylemler alınması ve bu hususta Birlik ile üye devletler arasında yetkinin

¹⁰ **European Commission:** Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, The European Green Deal, Brussels, 11.12.2019 COM(2019) 640 final; 2.1.1.Increasing the EU's climate ambition for 2030 and 2050, p. 4.

¹¹ Regulation (EU) 2021/1119 of the European Parliament and of the Council of 30 June 2021 establishing the framework for achieving climate neutrality and amending Regulations (EC) No 401/2009 and (EU) 2018/1999 ('European Climate Law'), PE/27/2021/REV/1, Official Journal of the European Union, L 243, 9.7.2021, p. 1–17, Article 20. İklim Tüzüğü ile, sera gazı salınımının azaltılması için ekonominin bütün sektörlerinde tedbir alınması gerekmiş ve 2050 iklim nötr hedefine doğru hem Birlik düzeyinde hem de üye devletler düzeyinde gerekli tedbirlerin alınmasına yönelik bağlayıcı hedef belirlenmiştir (2021/1119 sayılı Tüzüğün 2. maddesi).

¹² **Duran**, p. 133. **Bansal, Vivasvan/Deshpande, Chaitanya:** The India-Solar Cells Dispute: Renewable Energy Subsidies under World Trade Law and the Need for Environmental Exceptions, NUJS Law Review Vol. 10, No. 2, 2017 pp. 209-244, p. 210. 1990'lı yıllarda Avrupa'da yüksek derecedeki sera gazı salınımlarının temel sebebi olarak elektrik üretim ve sanayi sektörlerindeki faaliyetler gösterilmiştir (**Vuletic, Davor:** The Interaction between the EU's Climate Change Objectives and Its State Aid Regulation in the Area of Renewable Energy, Croatian Yearbook of European Law and Policy, Vol. 16, No. 1, 2020, pp. 319-354, p. 320). Bu sebeple, elektrik üretiminde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması, çevrenin korunması ve iklim değişikliğiyle mücadele ile doğrudan bağlantılıdır. Örneğin rüzgâr türbinlerinden elektrik üretimi, kömür kullanımından farklı olarak, CO₂ salınımı gerçekleştirilmekte ya da çok az oranda gerçekleştirilmektedir (**Van Evercooren, Dirk:** The EU Approach to the Regulation of Guarantees of Origin, European Energy Law Report XIII, Ed. Roggenkamp, Martha M./Banet, Catherine, Intersentia Publishings, Cambridge, 2020, pp. 197-218, p. 199).

¹³ **Richards, Megan:** Energy: An Increasingly Important Policy for Europe's Future Economic and Social Health and Growth, European Energy & Climate Journal Vol: 7, Issue: 2, 2017, pp. 26-35, p. 27. **Espa, Iaria/Holzer, Kateryna:** Negotiating 21st Century Rules on Energy: What Is at Stake for the European Union, the United States and the BRICS, Journal of World Investment & Trade, Vol. 19, No. 3, 2018, pp. 415-443, p. 416. **Bansal/Deshpande**, p. 210. **Kulovesi, Kati:** International Trade Disputes on Renewable Energy: Testing Ground for the Mutual Supportiveness of WTO Law and Climate Change Law; Review of European Community & International Environmental Law, Vol. 23, No. 3, 2014, pp. 342-353, p. 344.

¹⁴ **Richards**, p. 26.

düzenlenmesi gerekmiştir. Lizbon Antlaşması ile değişik Avrupa Birliği Antlaşması (ABA)'nın 5(1). maddesinde Birliğin yetkilerinin sınırlarının yetkilendirilme ilkesine tabi olduğu belirtilmekte ve yine aynı maddenin 2. paragrafında ise yetkilendirilme ilkesi gereğince Birliğin Antlaşmalarda belirlenen hedeflere ulaşmak için, ancak üye devletler tarafından Antlaşmalarda kendisine verilen yetkilerin sınırları dâhilinde hareket edeceği ifade edilmektedir¹⁵. Yetkilendirilme ilkesi çerçevesinde, Lizbon Anlaşması ile getirilen değişiklikler ile birlikte, Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma (ABİHA)'nın 4(2). maddesinin (i) alt bendi uyarınca enerji alanı, Birlik ve üye devletler arasında paylaşılan yetki alanlarından¹⁶ birisi olarak gösterilmiştir. Bu hususta enerji alanının alt kolunu oluşturan yenilenebilir enerji alanında eylem almak ise Birlik ile üye devletler arasında paylaşılan yetkiye girmekte, bu durum ise, araştırmada inceleneceği üzere, AB hukukunda bazen ilkelerin çatışmasına sebep olmaktadır.

Böylece bu araştırmada Birlik ile üye devletler arasında paylaşılan yetki alanı olarak düzenlenen yenilenebilir enerji alanında Birlik ve üye devletler tarafından alınan eylemlerin, AB yerel hukukuna uygunluğu incelenmiştir. Bu amaçla, ilk bölümde yenilenebilir enerji alanında Birlik ile üye devletler arasında yetkinin nasıl düzenlendiği ele alınmış, ikinci bölümde Birlik ile üye devletler arasında paylaşılan yetkinin AB yerel

¹⁵ Consolidated Version of the Treaty on European Union, Official Journal of the European Union C 326/13-45, 26.10.2012.

¹⁶ Paylaşılan yetki alanlarında, Birlik de, üye devletler de bağlayıcı hukuk kuralları koyabilirler. Paylaşılan yetki alanlarında üye devletler, ancak Birlik tarafından Anlaşma ile verilen yetkilerin kullanılmaması veya durdurulması durumunda, kendi yetkilerini kullanarak düzenleme yapabilirler. Böylece eğer Birlik, paylaşılan yetki alanında bir tasarruf çıkarması durumunda “önleme doktrini” çerçevesinde, üye devletler o ölçüde tasarruf çıkarmaktan önlenir ya da engellenir. Birlik, kendi yetkisini kullanmadığı ölçüde ya da kullanmayı durdurmaya karar verirse, üye devletler de o ölçüde yeniden tasarruf çıkarabilecektir (**Özsunay, Ergun:** Avrupa Birliği Hukuku ve Türkiye-AB İlişkileri, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015, s. 78; **Göçmen, İlke:** Avrupa Birliği Hukukunun Temelleri, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 192; **Baykal, Sanem/Göçmen, İlke:** Avrupa Birliği Kurumsal Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016, s. 265).

hukukundaki ilkeler ile çatışmasına değinilmiş ve son bölümde ise, bu çatışmaların çözümüne yönelik arayışlar değerlendirilerek nihai bulgulara ulaşılmıştır.

I. AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKUNDA YENİLENEBİLİR ENERJİ ALANINDA BİRLİK İLE ÜYE DEVLETLER ARASINDA YETKİ DÜZENLEMELERİ

A. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BİRİNCİL HUKUKUNDA YENİLENEBİLİR ENERJİ ALANINDA BİRLİK İLE ÜYE DEVLETLER ARASINDA YETKİNİN DÜZENLENMESİ

Yenilenebilir enerji kaynaklarının bir alt kolunu oluşturduğu enerji alanı her ne kadar Avrupa entegrasyonunun temelini teşkil etse de, başlı başına bir hüküm olarak ilk defa 2009 tarihli Lizbon Anlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte Kurucu Antlaşmalarda yer edinmiştir¹⁷. ABİHA'nın 194. maddesinin 1. paragrafının (c) bendinde de yenilenebilir enerji ile hüküm düzenlenmiş ve "*Birliğin enerji politikasının, iç pazarın kurulması ve işleyişi çerçevesinde ve çevrenin korunması ve iyileştirilmesi ihtiyacını göz önünde tutarak, üye devletler arasında dayanışma ruhu içinde ... enerji verimliliğinin, enerji tasarrufunun ve yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesinin desteklenmesini*" hedefleyeceği belirtilmiştir¹⁸.

Birliğin enerji politikaları çerçevesinde yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesinin desteklenmesi üye devletler arasında dayanışma ruhu ile gerçekleştirilecektir. İlgili maddede düzenlenen şekliyle hem Birlik hem de üye devletlerden bahsedilmesinin temel nedeni ise, Lizbon Anlaşması ile değişik ABİHA'nın 4(2). maddesinin (i) alt bendi uyarınca enerji alanının, Birlik ve üye devletler arasında paylaşılan yetki alanlarından birisi olarak kabul edilmesi yatmaktadır. Bu hüküm

¹⁷ 2009 yılında Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinden önce, her ne kadar yenilenebilir enerji alanı ile ilgili olarak herhangi bir özgü hüküm bulunmasa da bu alan, çevrenin korunması ve iç pazar hükümlerinin etkisi ile yönetilmiştir (**Vandenberghe**, p. 144; **Crossley, Penelope**: Renewable Energy Law: An International Assessment, Cambridge University Press, the UK, 2019, p. 231; **Huhta**, p. 995-996. **Rossegger, Ulf**: New Debate about the Harmonization of the EU's Support Instruments for Renewables and Binding Targets' Relevance, Renewable Energy Law and Policy Review (RELP) Vol. 4, No. 4, 2013, pp. 254-267, p. 256).

Lizbon Antlaşması'na kadar olan süreçte, enerji başlığının yer aldığı ilk düzenleme Avrupa Birliği Anayasal Antlaşması'dır. Her ne kadar Avrupa Birliği Anayasal Antlaşması, Fransa ve Hollanda'da referandumda reddedilmiş ve akabinde de onay sürecini tamamlayamamış olsa da, AB'nin enerji sektörüne yönelik faaliyetleri için hukuki bir temel içeren ilk belge olmuştur (**Haghighi, Sanam S.**: Energy Security and the Division of Competences between the European Community and its Member States, European Law Journal Vol:14, No:4, 2008, pp. 461-482, p. 468; **Baykal/Göçmen**: Avrupa Bütünleşmesi: 1993 Sonrası, s. 94-95).

¹⁸ ABİHA'nın 194(1)-c. maddesi.

temelinde hem Birlik hem de üye devletler enerji alanında düzenleme yapmakla yetkili kılınmıştır. Önemle belirtilmelidir ki; ABİHA'nın 2(2). maddesi uyarınca, Birliğin enerji alanında yetkisini uyguladığı durumlarda üye devletlerin yetkisine önceliği bulunmaktadır. Üye devletler, ancak Birlik henüz yetki alanında faaliyet göstermediği sürece enerji alanında yetkilerini kullanabilecektir¹⁹.

Lizbon Anlaşması ile değişik ABİHA'da Avrupa Birliği'nde yenilenebilir enerji yatırımlarını teşvik etmeyi zorunlu kılan bir diğer madde ise, yine Birlik ile üye devletler arasında paylaşılan yetki alanı olarak düzenlenen "iklim değişikliği ile mücadele"dir²⁰. ABİHA'nın 191(1). maddesinde, Birliğin çevre politikasının "bölgesel veya dünya çapındaki çevre sorunlarının ele alınmasına yönelik uluslararası düzeydeki tedbirlerin teşvik edilmesi ve özellikle iklim değişikliğiyle mücadele edilmesi"ne katkı sağlayacağı ifade edilmiştir²¹. Böylece hem iklim değişikliği ile mücadele etmek, bu çerçevede çevrenin korunmasını sağlamak, hem de enerji ihtiyacını yenilenebilir enerji kaynaklarından sağlamak üzere bu alandaki yatırımları teşvik etme yükümlülüğü Birlik ile üye devletlerin paylaşılan yetkileri çerçevesinde sorumlulukları dâhilindedir.

Yenilenebilir enerji alanıyla ilgili olarak değinilmesi gereken bir diğer nokta ise, yenilenebilir enerji ticaretinde Birlik ile üye devletlerin yetkilerinin sınırlarını tespit etmektir. Bu husus önemlidir, zira yenilenebilir enerji yatırımlarını gerçekleştirebilmek için teçhizatların ticaretine ihtiyaç bulunmaktadır. Örneğin güneş enerjisi yatırımlarında güneş panelleri, rüzgâr enerjisi yatırımlarında rüzgâr türbinlerinin üretilmesi ve kullanılması gerekmektedir²². Bu sebeple yenilenebilir enerji kaynaklarına başlangıç

¹⁹ Bu husus, ABA'nın 4(1). maddesinde açık ifadeyle; "Antlaşmalarda Birliğe verilmemiş yetkilerin 5. madde uyarınca üye devletlere ait olacağı"na hükmedilmiştir. ABA'nın 5(2). maddesinde ise; "Yetkilendirilme ilkesi gereğince Birliğin, Antlaşmalar'da belirlenen hedeflere ulaşmak için, ancak üye devletler tarafından Antlaşmalar'da kendisine verilen yetkilerin sınırları dâhilinde hareket edeceği, Antlaşmalar'da Birliğe verilmemiş yetkilerin üye devletlere ait olacağı" açık bir şekilde hükmolunmuştur (ABA, 4(1) ve 5(2). maddeler; **Vandenbergh**, p. 135). Böylece Birliğin münhasıran hareket edebilmesi için, ilgili alanda ancak Antlaşmalarda üye devletler tarafından kendisine yetkinin devredilmiş olması gerekmektedir (**Vandenbergh**, p. 137).

²⁰ **de las Heras, Beatriz Perez**: Beyond Kyoto: The EU's Contribution to a More Sustainable World Economy", *European Law Journal*, Vol. 19, Issue. 4, 2013, pp. 577-594, p. 584. **Vandenbergh**, p. 153. İklim değişikliği ile mücadelenin ABİHA'da yer aldığı bölüm çevre alanı olup, çevre alanı da ABİHA'nın 4(2)-e maddesi uyarınca Birlik ile üye devletler arasında paylaşılan yetki alanı olarak düzenlenmiştir.

²¹ ABİHA'nın 191(1). maddesi.

²² **IRENA**: Renewable Power Generation Costs in 2019, International Renewable Energy Agency, Abu Dhabi, 2020, p. 21-23, (Çevrimiçi), <https://www.irena.org/publications/2020/Jun/Renewable-Power-Costs-in-2019>, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2023.

yatırımlarında bu teçhizatlar gereklidir. Bu vesileyle yenilenebilir enerji teçhizatlarının ticareti de, yenilenebilir enerji yatırımlarının önemli bir boyutudur.

Ürün ve mal ticareti ve doğrudan yabancı yatırımlar, Lizbon Anlaşması ile değişik ABİHA'nın 207. maddesi uyarınca Birliğin ortak ticaret politikasına girmektedir. İlgili madde uyarınca “mal ve hizmet ticaretine ilişkin tarife ve ticaret anlaşmalarının akdedilmesi” ile “doğrudan yabancı yatırım” alanları Birliğin münhasıran yetkili olduğu ortak ticaret politikası kapsamındadır²³. Ancak bu madde hükmünde, Birlik ile üye devletler arasında paylaşılan yetki alanı olarak düzenlenen yenilenebilir enerji alanındaki ticaret ve yatırımların dâhil olup olmadığı belli değildir. Bu husus, Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD)'nın 2/15 sayılı Görüş'ü çerçevesinde şekillenmiştir. Avrupa Birliği ile Singapur arasında akdedilen serbest ticaret anlaşmasının değerlendirildiği 2/15 sayılı Görüş'te, yenilenebilir enerji alanındaki yatırımlar ile ticaretin de ortak ticaret politikası kapsamında Birliğin münhasır yetkisine girdiği belirtilmiştir²⁴. Ancak bu hususta ifade etmek gerekecektir ki, yenilenebilir enerji yatırımlarını ilgilendiren uyuşmazlık çözümü mekanizmalarının, üye devletlerin ulusal yargı mekanizmalarını ilgilendirmesi sebebiyle, paylaşılan yetki alanına girdiği ABAD tarafından ifade edilmiştir²⁵. Bu nedenle, AB tarafından müzakere edilen ve uyuşmazlık çözüm mekanizması içeren serbest ticaret anlaşmaları hem Birlik hem de bütün üye devletlerin onayıyla karma anlaşma olarak akdedilecektir²⁶.

Lizbon Anlaşması ile değişik ABA ve ABİHA hükümlerinden ve ABAD'ın 2/15 sayılı Görüş'ünden de anlaşılacağı üzere; Birlik ABİHA'nın 191(1). maddesi uyarınca

²³ ABİHA'nın 207(1). ve 3(1)-e maddeleri.

²⁴ Opinion 2/15 of the Court, 16 May 2017, ECLI:EU:C:2017:376, par. 266, 305. **Lenk, Hannes**: More Trade and Less Investment for Future EU Trade and Investment Policy, *Journal of World Investment & Trade*, Vol. 19, No.2, 2018, pp. 305-320, p. 313.

²⁵ Opinion 2/15 of the Court, par. 56, 305. ABAD, şikâyeti olan yatırımcının, AB-Singapur STA'sının 9.16.2 maddesine göre, uyuşmazlığı doğrudan tahkime götürebileceğini, üye devletlerin mahkemelerinin bu uyuşmazlık üzerindeki yargı yetkisi ortadan kaldıran böyle bir rejimin 2/15 sayılı Görüşün 276. paragrafında anımsatılan içtihat çerçevesinde üye devletlerin onayı olmaksızın kabul edilemeyeceğini belirtmiştir (Opinion 2/15 of the Court, par. 291-292; **Lavranos, Nikos**: Mixed Exclusivity: The CJEU's Opinion on the EU-Singapore FTA, *European Investment Law and Arbitration Review*, Vol. 2, No. 1, 2017, pp. 3-34, p. 16.

²⁶ **Gstohl, Sieglinde/Hanf, Dominik**: The EU's Post-Lisbon Free Trade Agreements: Commercial Interests in a Changing Constitutional Context, *European Law Journal*, Vol. 20, No. 6, 2014, pp. 733-748, p. 739. Konusu, AB'nin münhasır yetkisine girmediği ve bu sebeple üye devletlerin de anlaşmayı imzalamak zorunda olduğu anlaşmalar, karma anlaşma olarak adlandırılmaktadır (International Agreements and the EU's External Competences, 2020, (Çevrimiçi), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:ai0034>, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2023). Böylece sadece Birlik değil, üye devletlerin her biri de karma anlaşmanın tarafları olmaktadır (**Kaspiarovich, Yuliya/Levrat, Nicolas**: European Union Mixed Agreements in International Law under the Stress of Brexit, *European Journal of*

iklim değişikliği ile mücadele etmek için²⁷, yine 194(1). maddesinin (c) alt bendi uyarınca yenilenebilir enerji kaynaklarının teşvikine yönelik olarak politika belirleyecektir²⁸. Ayrıca AB'nin ortak ticaret politikası kapsamında yenilenebilir enerji alanındaki yatırımları ve ticareti kapsayan serbest ticaret anlaşmaları akdetmek ise ABAD'ın 2/15 sayılı Görüş'ü uyarınca Birliğin münhasır yetkisinde olacaktır²⁹. Üye devletler ise bir yandan ABİHA'nın 194(1)-c maddesi uyarınca yenilenebilir enerji hedeflerini gerçekleştirmek için ulusal düzlemde gayret sarf etme yükümlülüğüne sahipken, bir yandan da ABİHA'nın 194(2). maddesi uyarınca kendi enerji kaynakları ile ilgili politika belirleme yetkisine de sahiptir³⁰. Ancak üye devletlerin bu yetkilerini kullanırken ABİHA'nın 11. maddesi³¹ ve Antlaşmalar ile aynı hukuki değere sahip³² Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın 37. maddesi³³ uyarınca çevrenin korunmasının Birliğin politika ve tedbirlerine entegre edilmesi zorunluluğu hükmünü dikkate almak durumunda olmaları, üye devletleri sera gazı salınımı gerçekleştirmeyen yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırımları teşvik etmeye mecbur bırakmaktadır³⁴. Yine Lizbon Antlaşması ile ilk defa Kurucu Antlaşmalarda yer edinen 191(1). maddenin (d) alt bendindeki iklim değişikliği ile mücadele hükmü de, üye devletleri, Paris İklim Anlaşması çerçevesinde AB'nin taahhütleri de göz önünde bulundurularak, iklim değişikliğinin en önemli etkeni olan sera gazı salınımlarını gerçekleştiren fosil yakıtlarının kullanılmasını azaltmaya ve

Legal Studies, Vol. 13, No. 2, 2021, pp. 121-150, p. 124. **Göçmen, İlke**: Avrupa Birliği Dış İlişkiler Hukuku: Ticari Boyut, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 302).

²⁷ **Vandenbergh**, p. 152. **Behrens, Arno**: "The Role of Renewables in the Interaction between Climate Change Policy and Energy Security in Europe", Renewable Energy Law and Policy Review Vol. 1, No. 1, 2010, pp. 5-16, p. 5.

²⁸ **Delvaux, Bram**: EU Law and the Development of a Sustainable, Competitive and Secure Energy Policy: Opportunities and Shortcomings, Intersentia Publishing, the UK, 2013, p. 268.

²⁹ Bkz.: 26. Dipnot.

³⁰ **Delvaux**, p. 345.

³¹ Çevre politikası ile yenilenebilir enerji kaynakları arasındaki bağlantıyı pekiştiren ABİHA'nın 11. maddesi; "*Özellikle sürdürülebilir gelişmenin desteklenmesi amacıyla, çevrenin korunmasına ilişkin gerekler, Birliğin politika ve tedbirlerinin belirlenmesine ve uygulanmasına entegre edilmelidir.*" şeklindedir.

³² Lizbon Antlaşması ile değişik Avrupa Birliği Antlaşması'nın 6(1). maddesi.

³³ Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı (ABTHŞ)'nin 37. maddesi de, "*Yüksek düzeyde bir çevresel koruma ve çevrenin kalitesinin iyileştirilmesinin, Birliğin politikalarına dahil edilmesi ve sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak sağlanması*" gerekliliğini ifade etmektedir (Charter of Fundamental Rights of the European Union, Official Journal of the European Union C 326, 26.10.2012, p. 391-407).

³⁴ **Leal-Arcas, Rafael**: Unilateral Trade-related Climate Change Measures, Journal of World Investment & Trade, Vol. 13, No. 6, 2012, pp. 875-927, p. 892-893.

sonlandırmaya ve enerji kaynağı olarak temiz ve yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanmaya yönlendirmektedir³⁵.

B. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN İKİNCİL HUKUKUNDA YENİLENEBİLİR ENERJİ ALANINDA BİRLİK İLE ÜYE DEVLETLER ARASINDA YETKİNİN DÜZENLENMESİ

AB hukukunda, yenilenebilir enerji alanındaki bir önceki alt bölümde belirtilen sistematik çerçevenin en iyi yansıması, yenilenebilir enerjinin teşvikine dair düzenlenen direktifler ile tüzüklerdir. Yenilenebilir enerjinin kullanılmasının teşvikine dair direktiflerin en önemli özelliği Birlik düzeyinde belirli bir yıla yönelik olarak amaçlanan belirli bir hedefe üye devletler arasında sorumlulukların paylaşılmasıyla ulaşılmaya çalışılmasıdır. Yenilenebilir enerjinin kullanılmasının teşvik edilmesine yönelik ilk direktif olan 2001/77 sayılı Direktif'te³⁶ ve 2003/30 sayılı Direktif'te³⁷ 2010 yılı için belirlenen hedeflere ulaşılmamasının mümkün olmadığına görülmüşü üzerine, Lizbon Anlaşması ile değişik ABİHA'nın 194. maddesine uygun şekilde hazırlanan 2009/28 sayılı Direktif'te 2020 yılı için yenilenebilir enerji hedefleri tüm boyutları ile ele alınmıştır. Bu çerçevede 2020 yılı için brüt nihai enerji tüketiminde yenilenebilir enerjinin payı Birlik düzeyinde %20, ulaşımda ise yenilenebilir enerjinin payı üye devletler düzeyinde %10 olarak belirlenmiştir³⁸. 2030 yılına yönelik olarak amaçlanan yenilenebilir enerji hedefleri ise 2018/2001 sayılı Direktif'te düzenlenmiş olup, böylece brüt nihai enerji tüketiminde yenilenebilir enerjinin payı Birlik düzeyinde %32³⁹,

³⁵ Case T-141/19, Peter Sabo v European Parliament, 6 May 2020, ECLI:EU:T:2020:179, par. 2.

³⁶ 2001/77 sayılı "ilk yenilenebilir enerji kullanımının teşvik edilmesine dair Direktif", 27 Eylül 2001 tarihinde kabul edilmiş ve 2010 yılı itibariyle Topluluk düzeyinde yenilenebilir enerji kaynaklarından tüketilen elektriğin payının %22,1 olması hedeflenmiştir (Directive 2001/77/EC of the European Parliament and of the Council of 27 September 2001 on the promotion of electricity produced from renewable energy sources in the internal electricity market Official Journal of the European Union L 283, 27.10.2001, p. 33–40; 3(4). Article).

³⁷ 2003/30 sayılı biyoyakıtların teşvikine dair Direktif'te ise üye devletlerde, 31 Aralık 2005 tarihi itibariyle tüm ulaşım yakıtlarında biyoyakıtların oranının %2, 31 Aralık 2010 tarihi itibariyle de bu oranın %5,75 olması hedeflenmiştir (Directive 2003/30/EC of the European Parliament and of the Council of 8 May 2003 on the promotion of the use of biofuels or other renewable fuels for transport, Official Journal of the European Union, L 123, 17.5.2003, p. 42–46, 3(1)(b). Article; Aktaran: **Ahner, Nicole**: The Framework for Supporting Renewable Energy in Europe: Implementing Directive 2009/28/EC, European Energy Law Report VIII, Ed. Roggenkamp, Martha M./Hammer, Ulf, Intersentia Publishings, Cambridge, 2011, pp. 93–116, p. 93–94).

³⁸ 2009/28 sayılı Direktif'in Önsözünün 13. paragrafı ile 3(1) ve (4). maddeleri.

³⁹ Directive (EU) 2018/2001 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Official Journal of the European Union, L 328, 21.12.2018, p. 82–209, 3(1). Article.

ulaşımda ise yenilenebilir enerjinin payı üye devletler düzeyinde %14 olarak belirlenmiştir⁴⁰.

Her ne kadar ulaşım sektöründe her üye devletin ulaşması gereken asgari hedefler aynı ise de, brüt nihai enerji tüketiminde yenilenebilir enerji hedefleri Birlik düzeyinde belirlenmiş olup, bu hedef üye devletler nezdinde sorumluluklara bölünmüştür. Üye devletlerin 2020 yılı itibariyle elde etmeyi taahhüt ettikleri brüt nihai enerji tüketimlerinde yenilenebilir enerji hedeflerine örnek verilecek olursa, İsveç bu hedefi %49, Avusturya %34, Fransa %23, Polonya ise %15 olarak belirlemiştir⁴¹. Böylece üye devletlerin 2020 yılı itibariyle brüt nihai enerji tüketimlerinde yenilenebilir enerji payının ortalaması olarak Birlik düzeyinde en az %20 oranı hedeflenmiştir. Üye devletlere 2020 yılı itibariyle yenilenebilir enerji hedefi olarak farklı değerlerin belirlenmesi ancak Birlik düzeyinde ise en az %20 payının hedeflenmesi hususunun gerekçesi ise 2009/28 sayılı Direktif'in önsözünün 25. paragrafında şu şekilde ifade edilmiştir:

“Üye devletler farklı yenilenebilir enerji potansiyellerine sahiptir ve ulusal düzeyde yenilenebilir kaynaklardan enerji için farklı destek mekanizmaları yürütmektedir. Üye devletlerin çoğu, yalnızca kendi topraklarında yenilenebilir kaynaklardan üretilen enerjiye yönelik destek mekanizmaları uygulamaktadır”⁴².

İlgili paragrafta değinildiği üzere, her bir üye devletin farklı yenilenebilir enerji potansiyeli bulunmaktadır. Ayrıca üye devletlerde Direktif'in kabul edildiği tarihteki mevcut yenilenebilir enerji seviyesi ve kullanılan enerji türleri de dâhil olmak üzere farklı başlangıç noktaları ve potansiyelleri dikkate alınarak adil ve yeterli bir paylaşım çerçevesinde, Birlik düzeyinde %20 hedefinin her üye devlet için bireysel hedeflere dönüştürülmesi planlanmıştır. Birlik hedefinin üye devletler düzeyinde bireysel hedeflere dönüştürülmesinde ise; üye devletler arasında yenilenebilir enerji kullanımında gerekli Birlik düzeyindeki artışı, her üye devletin gayri safi yurtiçi hasılası ile orantılı olarak başlangıç noktalarını yansıtacak şekilde düzenlenmiş, brüt nihai enerji tüketimi açısından, üye devletlerin yenilenebilir enerjinin kullanımıyla ilgili geçmiş çabalarının dikkate alınması tavsiye edilmiştir⁴³. 2020 yılına kadar Birlik düzeyinde brüt nihai enerji tüketiminde yenilenebilir kaynaklardan enerji payının %20 ve her üye devlet düzeyinde ulaşım sektöründeki enerji tüketiminde yenilenebilir kaynaklardan enerji payının %10 olması yönündeki hedeflerin gerçekleştirilmesi için üye devletler tarafından yeterince

⁴⁰ 2018/2001 sayılı Direktif'in 25(1). maddesi.

⁴¹ 2009/28 sayılı Direktif'in “2020 yılında brut nihai enerji tüketiminde yenilenebilir kaynaklardan enerjinin payı için ulusal toplam hedefler” başlıklı EK-1'i.

⁴² 2009/28 sayılı Direktif'in Önsözü, 25. paragraf.

⁴³ 2009/28 sayılı Direktif'in Önsözü, 15. paragraf.

çaba sarf edilmediği tespit edilirse Birliğin, ABA'nın 5. maddesinde belirtilen katmanlı yetki ilkesine uygun olarak önlemler alabileceği vurgulanmıřtır⁴⁴.

Yukarıda bahsedilen hususlar çerçevesinde üye devletler, kendi ülkelerindeki yenilenebilir enerji potansiyellerini ve tecrübelerini dikkate alarak 2020 yılı yenilenebilir enerji hedeflerine ulaşmaya çalışmıřlardır⁴⁵. Hâlihazırda da 2030 yılı yenilenebilir enerji hedeflerini elde etmek için çabalamaktadırlar. Burada belirtmek gerekecektir ki, her üye devlette yenilenebilir enerjinin payı hesaplanırken üç alandaki tüketimin dikkate alınacağı belirtilmiş olup; bunlar elektrik, ısıtma-soğutma ve ulaşım sektörleridir⁴⁶.

2020 ve 2030 yılı için bağlayıcı hedefler ile ilgili yasal hükümler çerçevesinde her üye devlet kendi ulusal brüt nihai enerji tüketiminde yenilenebilir enerji hedefinin elde edebilmesi için ülkesindeki yenilenebilir enerji yatırımlarını teşvik etmek zorunda bulunmaktadır. Bu çerçevede üye devletler, 2001/77 ile 2009/28 sayılı Direktiflerin kabul edildiği yıllarda yatırım maliyetleri yüksek olan yenilenebilir enerji sektörüne yatırımcıları, uyguladıkları destek mekanizmaları ile teşvik etmek durumunda kalmıřlardır⁴⁷. Destek mekanizmaları olarak adlandırılan araçlar, yatırımcıları

⁴⁴ 2009/28 sayılı Direktif'in Önsözü, 96. paragraf. ABA'nın 5(3). maddesi şu şekildedir:

“Katmanlı yetki ilkesi gereğince, Birlik, münhasır yetkisine girmeyen alanlarda, sadece, öngörülen eylemin amaçlarının üye devletler tarafından merkezi düzeyde veya bölgesel ve yerel düzeyde yeterli biçimde gerçekleştirilemeyeceği ve fakat söz konusu eylemin boyutu ya da etkileri itibarıyla Birlik düzeyinde daha iyi gerçekleştirilebileceği durumlarda harekete geçer.”

Katmanlı yetki ilkesinin kullanılabilmesi için üç koşulun birlikteliğini gerektiren bir test uygulanmalıdır. Öncelikle bu ilke, AB'nin münhasır yetkisine giren alanlarda uygulanmayacaktır. İkinci koşul, Birliğin öngördüğü eylemin hedefleri, üye devletler tarafından merkezi, bölgesel veya yerel düzeyde yeterli biçimde gerçekleştirilemiyor olmalı ve son koşul olarak da söz konusu eylemin boyutu ya da etkileri itibarıyla Birlik düzeyinde daha iyi gerçekleştirilebiliyor olmalıdır (**Göçmen**, Avrupa Birliği Hukukunun Temelleri, s. 197-198).

Enerji alanı da ABİHA'nın 4(2). maddesi gereğince Birlik ile üye devletler arasında paylaşılan yetki alanı olması sebebiyle, Birlik bu çerçevede enerji alanında üye devletlerin bizzat gerekli eylemleri başarmakta etkisiz kalacağı durumlarda, katmanlı yetki çerçevesinde harekete geçebilecektir (ABİHA'nın 5(3). maddesi).

⁴⁵ Avrupa Komisyonu'nun yayınladığı 15 Kasım 2022 tarihli ve “2020 Yenilenebilir Enerji Hedeflerinin Elde Edilmesi Üzerine Rapor”unda 2020 yılı itibarıyla Birlik düzeyinde brüt nihai enerji tüketiminde %20'lik hedefin aşılarak %22,1 oranında yenilenebilir enerji payının elde edildiği belirtilerek, 2009/28 sayılı Direktif'te amaçlanan Birlik düzeyindeki hedefin başarıyla tamamlandığı ifade edilmiştir (**European Commission**: 2022 Report on the Achievement of the 2020 Renewable Energy Targets, Brussels, 15.11.2022, COM(2022) 639 final, p. 2).

⁴⁶ 2009/28 sayılı Direktif'in 5(1). maddesi ile 2018/2001 sayılı Direktif'in 7. maddesi. (**Ahner**, p. 94).

⁴⁷ Standart maliyet hesaplamaları göz önüne alındığında, yenilenebilir enerji teknolojilerinin fosil yakıt teknolojilerine göre daha maliyetli oldukları, bu sebeple yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretiminin maliyetinin fosil kaynaklardan ve nükleer enerjiden daha yüksek olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. (**Dağ, Cansu**: Enerji Alanında Mali Düzenlemelerin Rolü, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 133-134). Bu sebeple yenilenebilir enerji teknolojilerinin fosil yakıtlara göre maliyet dezavantajından dolayı verilen teşvikler şeklindeki kamusal müdahaleler meşru olarak kabul

yenilenebilir enerji alanına yatırım yapmaya ikna edebilmek için kullanılan tarife garantileri, prim ödemeleri, vergi muafiyetleri veya indirimleri, yeşil sertifikalar gibi finansal nitelikli desteklerdir⁴⁸. Bu hususta da 2009/28 sayılı Direktif'in önsözünün 25. paragrafı uyarınca; *“üye devletlerin farklı yenilenebilir enerji potansiyellerine sahip olması nedeniyle ulusal düzeyde yenilenebilir kaynaklardan enerji için farklı destek mekanizmaları yürütmekte olduğu”* ve *“önemli olan hususun yatırımcının güvenini sağlamak için üye devletlerin ulusal destek mekanizmalarının etkilerini ve maliyetlerini, kaynakların farklılıklarına göre kontrol edebilmeleri olduğu”* ifade edilmiştir⁴⁹.

Görüleceği üzere, her üye devlet, Birliğin 2020 yılı itibariyle brüt nihai enerji tüketiminde en az %20 yenilenebilir enerji hedefini kendi taahhüt ettiği ulusal hedefi üzerinden gerçekleştirmeye ve bu doğrultuda kendi ülkesinde mevcut yenilenebilir enerji türlerini ve potansiyelini, ihtiyaç duyması halinde, destek mekanizmaları ile teşvik etmeye çalışmıştır⁵⁰. Bu husus ise, birazdan değinileceği üzere Birlik ile üye devletler

görebilmektedir (**Jordan-Korte, Katrin**: Government Promotion of Renewable Energy Technologies: Policy Approaches and Market Development in Germany, the United States and Japan, Gabler Verlag, Berlin, 2011, p. 53).

⁴⁸ 2001/77 sayılı Direktif'te destek mekanizmalarının tanımı yapılmamış ise de, Direktif'in önsözünün 14. paragrafında destek mekanizmaları için *“yeşil sertifikalar, yatırım yardımları, vergi muafiyetleri veya indirimleri, vergi iadeleri ve doğrudan fiyat destek mekanizmaları”* şeklinde örnekler verilmiş ve asıl önemli olanın bu mekanizmaların düzgün işleyişinin ve yatırımcının güveninin sağlanması olduğu ifade edilmiştir (2001/77 sayılı Direktif'in Önsözü, 14. paragraf). Diğer iki Direktif'te ise destek mekanizmalarının tanımı yapılmış ve destek mekanizmalarının *“...bir üye devlet veya üye devletler grubu tarafından uygulanan, enerjinin maliyetini azaltarak ve satılabildiği fiyatı artırarak veya yenilenebilir enerji yükümlülüğü yoluyla ya da başka şekilde satın alınan bu enerjinin hacmini artırarak yenilenebilir kaynaklardan enerjinin kullanımını teşvik eden yatırım yardımı, vergi muafiyeti veya indirimleri, vergi iadeleri, yeşil sertifika kullanımı dâhil yenilenebilir enerji yükümlülüğü destek planları ve tarife garantileri ile prim ödemeleri dâhil doğrudan fiyat destek planlarını içeren fakat bunlarla sınırlı olmayan herhangi bir araç, program veya mekanizma anlamına geleceği”* belirtilmiştir (2009/28 sayılı Direktif'in tanımları içeren 2. Maddesinin (k) bendinde destek mekanizmalarının tanımı yapılmıştır. Destek mekanizmalarının 2018/2001 sayılı Direktif'teki tanımı ise 2(5). maddesinde belirtilmiştir. Sadece 2018/2001 sayılı Direktif'te yapılan değişikliklerle prim ödemelerinden önce *“değişken veya sabit”* tabiri de eklenmiştir.)

⁴⁹ 2009/28 sayılı Direktif'in Önsözü, 25. paragraf. Serbest piyasa fiyatları mekanizmasının düzgün çalışması için, yatırımcılar elektrik piyasasında idare müdahalesinin kapsamı hakkında emin olmak istemektedir. Düzenleyici belirsizlik, yatırımların gerçekleştirilmesini engellemektedir (**Commission of the European Communities**: Proposal for a Directive Concerning Measures to Safeguard Security of Electricity Supply and Infrastructure Investment, Brussels, COM(2003) 740 final of 10 December 2003, p. 4; Aktaran: **Boute, Anatole**: Can Foreign Investors in Liberalised Electricity Markets Successfully Challenge Price Caps under International Law, European Energy Law Report IX, Ed. [Roggenkamp](#), Martha M./[Woolley](#), Olivia, Intersentia Publishings, Cambridge, 2012, pp. 45-66, p. 46).

⁵⁰ Burada belirtmek gerekir ki, üye devletlerin yenilenebilir enerji yatırımlarını teşvik etmek için destek mekanizmaları düzenlemeleri şart değildir. Önemli olan, her üye devletin Direktif uyarınca ulusal yenilenebilir enerji hedefini elde edebilmesidir. Bu hususta önemli bir karar olarak ABAD tarafından verilen *Agrenergy* kararında; 2009/28 sayılı Direktif'in 3(3). maddesinin (a) alt bendi çerçevesinde destek mekanizmaları incelenmiştir. (Joint Cases C-180/18, C-286/18 ve C-287/18; *Agrenergy SRL, Fusignano Due SRL v Ministero Dello Sviluppo Economico*, 11 July 2019, ECLI:EU:C:2019:605, par. 1. **Fouquet**,

arasında enerji alanındaki yetki paylaşımının Avrupa Birliği'nin temel ilkeleri ile çatışması durumunu doğurmaktadır. Çünkü özellikle elektrik sektöründe olmak üzere, her üye devletin kendi ülkesinde mevcut olan yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretilmesini teşvik vermesi fakat diğer üye devletlerin kendi ülkelerinde mevcut olan yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektriğe yönelik ulusal destek mekanizmalarından teşvik vermemesi, nihai olarak, mal niteliğini haiz olan elektriğin serbest dolaşımını engelleyici nitelikte olmuştur⁵¹. Bu husus ise sıklıkla Avrupa Birliği Adalet Divanı'na şikâyet konusu oluşturmuş ve tahkim kararlarına da konu olmuştur.

II. AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKUNDA YENİLENEBİLİR ENERJİ ALANINDA BİRLİK İLE ÜYE DEVLETLER ARASINDAKİ YETKİ DÜZENLEMELERİNDEN DOĞAN SORUNLAR

Birinci bölümde, Avrupa Birliği Antlaşmalarında yenilenebilir enerji alanında Birlik ile üye devletler arasında yetkinin nasıl düzenlendiği ele alındıktan sonra, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasının artırılmasına yönelik Direktif ve Tüzüklerde üye devletlerin kendi yetkileri kapsamındaki düzenlemelere değinilmiştir. Bu çerçevede üye devletlerin yenilenebilir enerji Direktiflerinde (2001/77, 2009/28, 2018/2001 sayılı Direktifler) belirli bir yıla yönelik olarak Birlik düzeyinde elde edilmesi hedeflenen yenilenebilir enerji oranlarına yönelik kendi taahhütlerini gerçekleştirmede destek mekanizmalarından faydalanabileceği ifade edilmiştir. Bu bölümde ise, yenilenebilir enerji alanının Birlik ile üye devletler arasında paylaşılan yetki alanı olarak düzenlenmesi sebebiyle, üye devletlerin kendi taahhütlerini yerine getirmek için

Dorte/Nysten, Jana Viktoria: Guarantees of Origin and Green Electricity Certificates in Flanders and in Sweden, *European Energy Journal*, Vol. 3, No. 3, 2013, pp. 72-79, p. 78). Öncelikle ABAD, ilgili maddenin üye devletlere yenilenebilir enerji kaynaklarını teşvik etmek için destek mekanizmaları düzenleme hususunda yetki verdiğini belirtmiştir. Ancak ABAD'a göre üye devletlerin mutlaka destek mekanizmaları uygulamaları şart değildir. Direktif'te seçimlik olarak destek mekanizmalarının belirtilmesindeki temel amaç, üye devletlere 2020 yenilenebilir enerji hedeflerini elde etmesinde kullanılabilecek araçları sunmaktır. Bu sebeple üye devletler, hedeflerini elde etme sürecinde bu destek mekanizmalarını düzenleme, değiştirme ve hatta geri çekme yetkisine de sahiptir (Agrenergy SRL, Fusignano Due SRL v Ministero Dello Sviluppo Economico, par. 26-27). ABAD, benzer sonuca diğer kararlarında da varmıştır (Joint Cases C-798/18, Federazione nazionale delle imprese elettrotecniche ed elettrone (Anie) and Others v Ministero dello Sviluppo economico ve C-799/18 Athesia Energy Srl and Others v Ministero dello Sviluppo economico, 15 April 2021, ECLI:EU:C:2021:280; par. 28. Joined Cases C-215/16, C-216/16, C-220/16 and C-221/16, Elecdey Carcelen SA (C-215/16), Energías Eólicas de Cuenca SA (C-216/16), Ibernova Promociones SAU (C-220/16), Iberdrola Renovables Castilla La Mancha SA (C-221/16) v Comunidad Autónoma de Castilla-La Mancha, 20 September 2017, ECLI:EU:C:2017:705; par. 37-40. Case C-220/19, Promociones Oliva Park SL v Tribunal Económico Administrativo Regional (TEAR) de la Comunidad Valenciana, 3 March 2021, ECLI:EU:C:2021:163; par. 68).

⁵¹ Bkz.: Dipnot 54.

yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasının artırılmasına yönelik olarak düzenledikleri destek mekanizmalarından doğan sorunlar ele alınacaktır.

A. ÜYE DEVLETLERİN ULUSAL DESTEK MEKANİZMALARI İLE YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARINDAN ÜRETİLEN ELEKTRİĞİN SERBEST DOLAŞIMI ARASINDA DOĞAN SORUN

Hem ABİHA'nın 194. maddesi hem de yenilenebilir enerjinin kullanılmasının teşvik edilmesine yönelik Direktiflerdeki hükümler uyarınca düzenlenen ulusal destek mekanizmalarının her üye devletin kendi ülkesindeki yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapan yatırımcılara yönelik olmasının doğurduğu sorunların başında malların serbest dolaşım ilkesine yönelik olarak oluşturduğu engel gelmektedir. Öncelikli olarak ifade etmek gerekir ki; elektrik ABAD içtihatlarında “mal” olarak nitelendirilmektedir. ABAD'ın bu içtihadının doğal sonucu olarak elektrik, malların serbest dolaşımına tabidir⁵². Ulusal destek mekanizmalarının elektriğin serbest dolaşımını engelleyici özelliğine dair ilk tartışma ise *PreussenElektra* davasında gerçekleştirilmiştir.

Uyuşmazlıkta Alman kamu şirketi *PreussenElektra*'nın yaptığı şikâyet, *Stromeinspeisungsgesetz* (Elektrik Şebeke Kanunu)'de düzenlenen yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektriği satın alma yükümlülüğünün, Avrupa Topluluğu Antlaşması (ATA)'na uygun olup olmadığı üzerinedir⁵³.

Stromeinspeisungsgesetz'deki ilgili hüküm uyarınca “elektrik tedarik şirketleri, kendi tedarik alanlarında yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektriği satın almakla ve bu elektrik girdileri için ödeme yapmakla yükümlü” kılınmıştır. Alman mahkemesi ise, ABAD'a “satın alma yükümlülüğünün, ortak pazarın ilkelerine

⁵² Case 6/64, *Costa v E.N.E.L.*, 15 July 1964, ECLI:EU:C:1964:66, p. 591-592. Elektriğin mal olarak kabul edilmesi ve dolayısıyla malların serbest dolaşımına tabi olduğuna dair ABAD'ın kararlarında içtihat oluşmuştur (Case C-206/06, *Essent Netwerk Noord BV and Others v Nederlands Elektriciteit Administratiekantoor BV*, 17 July 2008, ECLI:EU:C:2008:413, par. 43. Case C-305/17, *FENS spol. s r.o. v Slovenská republika — Úrad pre reguláciu sieťových odvetví*, Opinion of Advocate General Sharpston, 5 July 2018, ECLI:EU:C:2018:536, par. 20.). ABAD içtihadı gereğince elektriğin hem ithalatı hem de ihracatı, malların serbest dolaşımı üzerine ABA ve ABİHA'daki kuralların kapsamına girmektedir (Case 158/94, *Commission v. Italy*, 23 October 1997, ECLI:EU:C:1997:500, par. 28; Case 393/92, *Municipality of Almelo and others v NV Energiebedrijf Ijsselmij*, 27 April 1994, ECLI:EU:C:1994:171, par. 28 and 51). Ayrıca elektriğin tüketilebilir olması da, soyut varlığına rağmen “mal” niteliği kazanabilme yeterliliğini göstermektedir (*FENS spol. s r.o. v Slovenská republika — Úrad pre reguláciu sieťových odvetví*, Opinion of Advocate General Sharpston, par. 20, 58). Elektrik ile ilgili iş faaliyetlerinin olması, soyut varlığına rağmen elektriğin “malların serbest dolaşımı” ile ilgili hükümlerin kapsamına girebilmesine neden olmaktadır (Case C-305/17, *FENS spol. s r.o. v Slovenská republika — Úrad pre reguláciu sieťových odvetví*, 6 December 2018, ECLI:EU:C:2018:986, par. 34).

⁵³ Case C-379/98, *PreussenElektra v Schleswig AG*, 13 March 2001, ECLI:EU:C:2001:160, par. 27.

uygunsuzluk sonucunu doğurarak üye devletler arasındaki ticaretin bozulmasına sebep olabilecek bir düzenleme” olup olmadığını danışmıştır. ABAD, *Stromeinspeisungsgesetz*'de düzenlenen satın alma yükümlülüğünün, Topluluk içi ticareti engelleme potansiyeli olduğunu kabul etse de, düzenlemenin amacının çevrenin korunması olması sebebiyle Topluluk kurallarına uygun olduğuna karar vermiştir⁵⁴.

ABAD kararında, ATA'nın 130(2). maddesinin birinci alt bendindeki çevrenin korunmasına dair gerekliliklerin, Topluluğun diğer alanlardaki politikalarının uygulanmasına entegre edilmesinin şart koşulduğunu belirtmiştir. Ek olarak ABAD, 96/92 sayılı Direktif'in önsözündeki 28. paragrafın açıkça, çevrenin korunması amacının üye devletlere yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimine öncelik verme hakkını tanıdığını ifade etmiştir⁵⁵. ABAD ayrıca *Stromeinspeisungsgesetz*'de yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik üretiminde kullanılmasının teşvik edilmesinin amaçlanmış olduğunu, bu hedefin ise sadece çevrenin korunması amacına hizmet etmekle kalmayıp, iklim değişikliğinin temel sebebi olan sera gazı salınımlarının azalmasına da katkıda bulunduğunu ifade etmiştir. Son olarak bu düzenleme ile insan, hayvan ve bitki yaşam ve sağlığının korunmasını sağlamak amacının da dikkate alındığı vurgulanmıştır. Bu nedenlerle ABAD, tarife garantilerini Birlik hukukuna uygun olarak kabul etmiştir⁵⁶.

Böylece meşru bir sebep olarak çevrenin korunması, orantılılık ilkesine uygun olmak koşuluyla, serbest dolaşımı engelleme özelliği taşıyan düzenlemelerde haklılık nedeni olarak gösterilebilmektedir⁵⁷. Yenilenebilir enerji için ulusal destek mekanizmaları uygulamada, *PreussenElektra* kararında da görüleceği üzere, genellikle yerel üreticilerin faydalandığı teşvik araçları olması sebebiyle, üye devletler arasında açık piyasa kapanmalarına neden olmaktadır. Ancak, üye devletler arasında piyasa kapanmalarına sebebiyet verecek sonuçlar doğursa da, ulusal destek mekanizmaları

⁵⁴ *PreussenElektra v Schleswig AG*, par. 6, 27, 70-77. İç pazarda; Birlik düzeyinde ortak kuralların yokluğunda, üye devletlerin kendi kurallarını düzenlemesinin kısıtı, serbest dolaşıma yönelik haklı gösterilemeyen engel oluşturmaması gerektirir. Ancak çevrenin korunması gibi bir meşru sebep temelinde ve orantılılık ilkesine uygun olmak kaydıyla serbest dolaşımı engelleme özelliği taşıyan düzenleme haklı gösterilebilmektedir (**Göçmen, İlke**: Avrupa Birliği İç Pazarında Çevrenin Korunması, Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi, Cilt: 69, Sayı: 3, 2020, s. 1353-1378, s. 1355).

⁵⁵ *PreussenElektra v Schleswig AG*, par. 76-77. 96/92 sayılı Direktif'in Önsöz'ünün 28. paragrafında şu şekilde hüküm buyurulmaktadır: “Çevrenin korunması gerekçesiyle, yenilenebilir kaynaklardan elektrik üretimine öncelik verilebilir.” (Directive 96/92/EC of the European Parliament and of the Council of 19 December 1996 concerning common rules for the internal market in electricity, Official Journal of the European Union, L 27, 30.1.1997, p. 20–29).

⁵⁶ *PreussenElektra v Schleswig AG*, par. 73, 75, 82. **Cointe, Béatrice/Nadaï, Alain**: Feed-in Tariffs in the European Union, Palgrave Macmillan Publishing, Switzerland, 2018, p. 63.

⁵⁷ **Göçmen**, (2020), s. 1355.

yenilenebilir enerjinin artışı için en önemli unsur olmuştur⁵⁸. Bu hususta Komisyon, tarife garantilerinin nihai olarak diğer destek mekanizmalarına kıyasen daha etkili olduğunun ispatlandığını ifade etmiştir⁵⁹.

Elektriğin serbest dolaşıma tabi olması sebebiyle, üye devletlerin yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelik ulusal destek mekanizmaları ile malların serbest dolaşımı arasında doğan çatışmalara bir diğer örnek ise *Ålands Vindkraft* davasıdır. Davaya konu uyuşmazlık, yenilenebilir enerji kaynaklarının teşvikine yönelik 2009/28 sayılı Direktif'in İsveç ulusal hukukuna aktarılmasından meydana gelmiştir. Ulusal kanunun ilgili hükmü uyarınca; yeşil elektrik üretimine yönelik düzenlenen elektrik sertifikaları sadece İsveç'te yerleşik bulunan yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretim kurulumlarına verilmektedir⁶⁰. Davacı *Ålands Vindkraft* şirketi ise, Finlandiya sınırları içerisindeki Aland takımadasında bulunan rüzgâr kurulumu için yetkili İsveçli makam *Energimyndigheten* (İsveç Enerji Ajansı)'den sertifika talebinde bulunmuştur. Ancak *Energimyndigheten*, ilgili elektrik üretim kurulumunun İsveç'te yerleşik olmaması nedeniyle başvuruyu reddetmiştir. Bunun üzerine *Ålands Vindkraft*, Linköping İdare Mahkemesi'ne müracaat ederek açtığı davada, ilgili ulusal düzenlemenin diğer üye devletlerden elektrik ithalatının zararına olduğunu ve böylece ABİHA'nın 34. maddesi

⁵⁸ Gerig, Martin/Vasconcelos, Bernardo: The EU Energy Union Strategy: Will it Finally Complete the EU Internal Energy Market, Renewable Energy Law and Policy Review (RELP), Vol. 6, No. 3, 2015, pp. 183-190, p. 187.

⁵⁹ Cointe/Nadaï, p. 72. Couture, Toby/Gagnon, Yves: An analysis of feed-in tariff remuneration models: Implications for renewable energy investment, Energy Policy Vol. 3 Issue. 2, 2010, pp. 955-965, p. 955. Boasson, Erin Lerum: Europeanization of Renewables Support, Comparative Renewables Policy: Political, Organizational and European Fields, Ed. Boasson, Elin Lerum/Leiren, Merethe Dotterud/Wettestad, Jørgen, Routledge Publishing, New York, 2021, p. 63. Commission of the European Communities: Commission Working Document: Electricity from renewable energy sources and the internal electricity market, Brussels, 13.04.1999 SEC(1999) 470 final, p. 16. Ancak Komisyon, tarife garantilerini yenilenebilir enerjinin desteklenmesinde uzun vadeli bir araç olarak görmediğini de ifade etmiştir. Bunun yerine Komisyon, temel destek mekanizması olarak, rekabet temelli sistemleri savunmuştur. Komisyon'un tarife garantilerine karşı temel argümanı, bu teşviklerin piyasa rekabetinden uzak olmasıdır. (Cointe/Nadaï, p. 46). Ancak tarife garantilerine karşı tüm eleştirilerine rağmen Komisyon, 2011'deki görüşünde, proje riskleri göz önünde bulundurulduğunda ve elde edilen tecrübe ile, tarife garantilerinin yenilenebilir enerjinin büyümesinde etkili olduğunu kabul etmiştir (European Commission: Commission Staff Working Document, Review of European and national financing of renewable energy in accordance with Article 23(7) of Directive 2009/28/EC, Brussels, 31.1.2011 SEC(2011) 131 final, p. 6. Cointe/Nadaï, p. 74).

⁶⁰ Case C-573/12, *Ålands Vindkraft AB v Energimyndigheten*, 1 July 2014, ECLI:EU:C:2014:2037, par. 11-12.

çerçevesinde malların serbest dolaşımına yönelik engel teşkil ettiğini belirtmiştir⁶¹. Linköping İdare Mahkemesi, ABAD'a ön karar müracaatında bulunmuştur⁶².

ABAD, İsveç kanunundaki ilgili hükmün, ABİHA'nın 34. maddesi kapsamında ithalatı kısıtlayıcı bir tedbir olduğunu belirtmiştir. Ancak ABAD, ABİHA'nın 36. maddesinde belirtilen çevrenin korunması ile ilgili gerekliliklere öncelik verilmesi gerekçesiyle Topluluk içi ticareti kısıtlayıcı ulusal tedbirlerin meşru kılınabileceğini belirtmiştir⁶³. Bu kararıyla ABAD, yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik üretiminde kullanımını teşvik amaçlı hükümlerin malların serbest dolaşımı ilkesine yönelik engelleri meşrulaştıracakını belirtmektedir. ABAD'ın bu kararında belirttiği bir diğer önemli gerekçe ise, ulusal destek mekanizmalarının enerji üretimini teşvik etmek üzere düzenlendiğini, bu sebeple çevrenin korunması hedeflerinin henüz enerji üretim aşamasında elde edilebileceği yönündeki görüşüdür⁶⁴. ABAD, ABİHA'nın 194(1). maddesinin (c) alt bendi ve 2009/28 sayılı Direktif hükümleri uyarınca, zorunlu hedefleri

⁶¹ Ålands Vindkraft AB v Energimyndigheten, par. 23-25. ABİHA'nın 34. maddesi, “üye devletler arasında, ithalata ilişkin miktar kısıtlamaları ve eş etkili tüm tedbirlerin yasak olduğuna” hükmetmektedir.

⁶² Ålands Vindkraft AB v Energimyndigheten, par. 32. Dolaylı dava olarak ön karar prosedürü, bir ulusal mahkemenin önündeki uyumsuzlukta, AB hukukunun yorumu ve/veya AB tasarruflarının geçerlilik denetimi ile ilgili bir sorun ile karşılaşırsa ABAD'a başvurması veya başvurmakla yükümlü olduğu bir süreçtir. ABAD'ın bu başvuruya verdiği cevap çerçevesinde ulusal mahkeme önündeki uyumsuzluğı karara bağlamaktadır (**Göçmen:** Avrupa Birliği Hukukunun Temelleri, s. 175). Ön karar prosedürüne sadece üye devlet mahkemeleri başvurabilecek olup, mahkeme kavramı AB hukuku (ABAD'ın kararları) ile belirlenmektedir (**Göçmen:** Avrupa Birliği Hukukunun Temelleri, 358).

⁶³ Ålands Vindkraft AB v Energimyndigheten, par. 75-77. **van Calster:** p. 63. ABİHA'nın 36. maddesi uyarınca, insanların, hayvanların veya bitkilerin sağlığının ve yaşamının korunması nedenlerinin haklı kıldığı, ithalata, ihracata veya transit mallara getirilen yasaklama veya kısıtlamalara engel teşkil etmeyeceği hükme bağlanmıştır.

⁶⁴ Ålands Vindkraft AB v Energimyndigheten, par. 82, 78, 93-95. ABAD bu hususta basına verdiği demeçte de malların serbest dolaşımına yönelik kısıtlamaların, çevrenin korunması ve iklim değişikliği ile mücadele etmek için yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasının teşviki yönünde kamu menfaati hedefi ile meşru kılınabileceğini belirtmiştir. Ayrıca Divan açık bir şekilde, “takip edilen hedefleri elde edebilmek için, yeşil enerjiye dönüşümü teşvik eden tedbirler haklı olarak tüketim aşamasından ziyade üretim aşamasını hedeflemektedir.” şeklinde hükmetmektedir. Böylece ABAD, Direktiflerin de öngördüğu şekilde, üye devletlerin bu amaçla, ulusal destek mekanizmalarının, ulusal yeşil elektrik üretimine yönelik olarak düzenlenmesi yönündeki yetkilerini haklı kılmaktadır. Divan ayrıca, destek mekanizmalarının uzun vadeli bir bakışla yeşil enerjiye yatırımları artırmak için gerekli olduğunu ifade etmiştir (**Court of Justice of the European Union:** The Swedish support scheme promoting green energy production in the national territory is compatible with EU law, Press Release No.09/14, Luxemburg, 1 July 2014, (Çevrimiçi), <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-07/cp140090en.pdf>, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2023. Aktaran: **Fouquet, Dorte/Guarrata, Angela:** Judgment of 1st July 2014 in Ålands Vindkraft AB v. Energimyndigheten, Renewable Energy Law and Policy Review (RELP), Vol. 5, No. 1, 2014, pp. 52-59, p. 59).

karşılmak için üye devletlerin kendi ülkeleri içerisindeki yenilenebilir enerji yatırımlarına yönelik destek mekanizmalarını uygulamasını gerekli bulmuştur⁶⁵.

Aynı şekilde *Essent Belgium* davasında ABAD, diğer bir üye devletteki yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektriğin ithal edilmesinin, dağıtım mekanizmasından hariç tutulması halinde, üye devletlerin yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimine sağlayacağı desteği sadece kendi bölgelerinde gerçekleştirilen üretim ile sınırlandırabileceğini belirtmiş ve *Alands Vindkraft* kararına atıfta bulunmuştur⁶⁶.

Alands Vindkraft kararına atıfta bulunulan bir diğer uyuşmazlık ise İtalya'daki yeşil sertifika düzenlemeleri ile ilgilidir⁶⁷. Ancak Hukuk Sözcüsü Bordona, *Alands Vindkraft* kararına atıfta bulunarak, İtalya'nın sadece kendi ülkesinde üretilen yeşil elektrik için düzenlenen yeşil sertifikaları bedelsiz olarak teslim etmesi ve ülkesi dışından ithal edilen yeşil elektriğe ise ücret karşılığında yeşil sertifika düzenlemesinin çevrenin korunmasına dair genel hükümler ile insan, hayvan ve bitki sağlığının ve yaşamının korunması çerçevesinde haklı görülebileceğine hükmetmiştir⁶⁸.

Üye devletlerin yenilenebilir enerji lisans müracaatlarına dair idari düzenlemeleri de, ABİHA'nın 34. maddesi kapsamında ABAD'ın değerlendirmelerine konu olmuştur. *L.E.G.O.* kararında, İtalya'da biyosivilerin lisanslanması ile ilgili olarak 2009/28 sayılı Direktif'te belirtilenlerden daha geniş şartlar aranmasının, diğer üye devletlerin aynı ürünleri üreten operatörlerine İtalya pazarına girerken giriş engeli oluşturduğuna ve ABİHA'nın 34. maddesi çerçevesinde malların serbest dolaşımına yönelik bir engel teşkil ettiğine ABAD tarafından karar verilmiştir. Ancak ABİHA'nın 36. maddesi uyarınca,

⁶⁵ Ålands Vindkraft AB v Energimyndigheten, par. 130.

⁶⁶ Case C-492/14, *Essent Belgium NV v Vlaams Gewest*, 29 September 2016, ECLI:EU:C:2016:732, par. 34, par. 107. 2009/28 sayılı Direktif'te üye devletlere kendi ulusal destek mekanizmalarını diğer üye devletlerin ülkelerindeki yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üreticilerine açma zorunluluğu bulunmamaktadır (**Fouquet/Nysten**, p. 73).

⁶⁷ Case C-705/19, *Axpo Trading AG v Gestore dei Servizi Energetici SpA-GSE*, Opinion of the Advocate General Campos Sanchez Bordona, 3 December 2020, ECLI:EU:C:2020:989. İlgili uyuşmazlıkta ulusal mahkeme tarafından, ABAD'dan ön karar talep edilmiş ve bu çerçevede 3 Aralık 2020 tarihinde hukuk sözcüsü Campos Sanchez-Bordona tarafından görüş belirtilmiştir. Uyuşmazlık, 9 Eylül 2021 tarihinde ulusal mahkeme tarafından geri çekilmiştir. (**Order of the President of the Third Chamber of the Court of 9 September 2021**, *Axpo Trading Ag v Gestore dei Servizi Energetici SpA – GSE*, Request for a preliminary ruling from the Consiglio di Stato, Removal from the Register, Case C-705/19, (Çevrimiçi), <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?lgrec=fr&td=%3BALL&language=en&num=C-705/19&jur=C>, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2023).

⁶⁸ *Axpo Trading AG v Gestore dei Servizi Energetici SpA-GSE*, Opinion of the Advocate General Campos Sanchez Bordona, par. 80-87. **Talus**, *Float Like a Butterfly, Sting Like a Bee: Judicial Challenges to Renewable-Energy Support Schemes in Europe*, p. 259.

çevrenin korunması ve insan, hayvan ve bitki sağlığının korunması çerçevesinde yenilenebilir enerji kaynaklarının üretiminin bu düzenleme için meşru gerekçe kabul edilebileceği de belirtilmiştir. Ayrıca söz konusu düzenlemedeki lisans başvurusunda ek şartlar istenmesindeki temel amaç, sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde üretilecek ve kullanılacak biyosıvılarda olası bir hilenin tespit edilebilmesidir. Yukarıdaki sebeplerle, ilgili düzenleme Direktif'in amaçları ve ilgili hükümleri çerçevesinde meşru niteliğe sahiptir⁶⁹.

B. ÜYE DEVLETLERİN ULUSAL DESTEK MEKANİZMALARI İLE AVRUPA BİRLİĞİ ANTLAŞMALARINDAKİ VERGİLENDİRME KURALLARI ARASINDA DOĞAN SORUN

Yenilenebilir enerji yatırımlarının teşvikine yönelik uygulanan destek mekanizmalarından olan vergi muafiyeti veya indirimi düzenlemelerinin de AB yerel hukuku açısından sonuçları olabilmektedir. ABİHA'nın üye devletler arasındaki vergilendirmeye dair 110. maddesi⁷⁰ ile bağlantılı olarak *Outokumpu* davasında ABAD, Finlandiya'nın elektriğe yönelik vergi düzenlemelerinin AB hukukuna uygunluğunu değerlendirmiştir. Finlandiya'nın ulusal hukuki düzenlemelerine göre yerelde yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimi, fosil kaynaklardan üretilen elektrikten daha düşük vergiye tabi tutulmakta iken, ithal edilen elektrik ise, iç hukukta ortalama vergi oranlarına göre uygulanan tek bir tarifeye tabidir. Bu durumda yurt dışından ithal edilen ve çevreyi kirleten bir kaynaktan üretilen elektrik, aynı kaynaktan Finlandiya içerisinde üretilen elektriğe göre daha az vergi ödemektedir. Aynı şekilde yurt dışından ithal edilen ve yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektrik ise, Finlandiya'da aynı kaynaktan üretilen elektriğe göre daha fazla vergi ödemek durumunda kalmaktadır. ABAD bir taraftan, uygulamalarda farklılık olmasının hukuken kabul edilebilir ve çevre politikasına uygun olduğunu belirtmiştir. Ayrıca ABAD, kabul edilebilir başka bir alternatif yol olmadığını belirtirken, diğer taraftan, Finlandiya'da uygulanan sistemin ATA'nın 95. maddesini ihlal ettiğini belirtmiştir. Çünkü mevcut durum ithalatçıya, ürettiği enerjinin belirli bir metoda göre üretildiğini ispat etme fırsatı

⁶⁹ Case C-242/17 Legatoria Editoriale Giovanni Olivotto (L.E.G.O.) SpA v Gestore dei servizi energetici (GSE) SpA, Ministero dell'Ambiente e della Tutela del Territorio e del Mare, Ministero dello Sviluppo Economico, Ministero delle Politiche Agricole e Forestali, 4 October 2018, ECLI:EU:C:2018:804, par. 60-64, 69, par. 72.

⁷⁰ İlgili madde hükmü şu şekildedir: "Hiçbir üye devlet, diğer üye devletlerin ürünlerine, kendi benzer ürünlerine doğrudan veya dolaylı olarak uyguladığından daha yüksek herhangi bir iç vergiyi doğrudan veya dolaylı olarak koyamaz.

Hiçbir üye devlet, diğer üye devletlerin ürünlerine, diğer ürünlere dolaylı koruma sağlayacak nitelikte bir iç vergi koyamaz."

sunmamaktadır⁷¹. Finlandiya'daki vergi sisteminin amacı, ülke dışından ithal edilen ve ucuza fosil yakıtlardan üretilen elektrik ile karşılaştırıldığında yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektriğin rekabet açısından dezavantajlı konuma düşmesini engellemektir⁷². Ancak sistem bir yandan ithalatçıya yenilenebilir enerji kaynaklarından daha pahalı olacak şekilde elektrik ürettiğini ve bu sebeple vergi indirimine tabi olması gerektiğini ispatlama imkânı da tanımamaktadır. Eğer sistem bu imkânı ithalatçıya tanımış olsaydı, vergi düzenlemesi yenilenebilir enerjinin teşviki açısından amacına ulaşmış olacaktı⁷³.

1998 tarihinde verilen bu karardaki soruna benzer olan veya olabilecek üye devletlerin ulusal mevzuatlarındaki uygulamaların önüne geçebilmek için 2001/77 sayılı Direktif'in önsözünün 10. ve 11. paragrafında, üye devletlerin elektriğin menşeyini tespit edebilecek şekilde bu süreci kolaylaştırabilecek bir ulusal mevzuata sahip olmasının önemi belirtilmiştir⁷⁴. Bu hususta, hem üretilen elektriğin menşeyinin saptanması hem de farklı üye devletlerdeki elektrik tedarikçileri ile yerel elektrik tedarikçileri arasında objektif, şeffaf ve ayrımcılık yasağına uyan düzenlemeler oluşturulmasına yönelik olarak 2009/28 sayılı Direktif'in 15. maddesinde hüküm kabul edilmiştir. İlgili maddenin 1. ve 2. paragrafı uyarınca, Direktif kapsamında temin edilecek şekilde yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektriğin menşeyi düzenlenmelidir⁷⁵. Aynı hüküm 2018/2001 sayılı Direktif'in 19. maddesinde de kabul edilmiştir⁷⁶. Yine ilgili maddenin 9. paragrafı uyarınca zorunlu unsurları içeren bir menşeyi garantisi diğer üye devletler tarafından kabul edilecektir⁷⁷.

C. ÜYE DEVLETLERİN ULUSAL DESTEK MEKANİZMALARI İLE AVRUPA BİRLİĞİ ANTLAŞMALARINDAKİ DEVLET YARDIMI KURALLARI ARASINDA DOĞAN SORUN

Üye devletlerin ulusal yenilenebilir enerji destek mekanizmalarının uygun olmadığı ileri sürülen ve birçok uyuşmazlığa konu olan bir diğer alan ise, AB devlet yardımı kuralları olup, genellikle üye devletler tarafından uygulanan tarife garantilerinden doğan uyuşmazlıklarda tartışma konusu olmuştur⁷⁸. Üye devletler

⁷¹ Case C-213/96, *Outokumpu v Finnish Government*, 2 April 1998, ECLI:EU:C:1998:155, par. 17, 31-33, 41, 39.

⁷² **Johnston, Angus/Block, Guy**: *EU Energy Law*, Oxford University Press, the UK, 2012, p. 341.

⁷³ **Johnston/Block**, p. 341.

⁷⁴ 2001/77 sayılı Direktif'in Önsözü, 10. ve 11. paragraflar.

⁷⁵ 2009/28 sayılı Direktif'in 15. maddesinin (1). ve (2). paragrafları.

⁷⁶ 2018/2001 sayılı Direktif'in 19. maddesinin (1). ve (2). paragrafları.

⁷⁷ 2018/2001 sayılı Direktif'in 19. maddesinin (9). paragrafı, 1. cümle.

⁷⁸ ABİHA'nın 107(1). maddesi uyarınca; “*Antlaşmalar'da aksine hüküm bulunmadıkça, bir üye devlet tarafından veya devlet kaynakları vasıtasıyla herhangi bir şekilde verilen ve belirli teşebbüsleri veya belirli*

tarafından yenilenebilir enerji yatırımlarını teşvik etmek için uygulanan tarife garantilerinin devlet yardımı oluşturup oluşturmadığı hususunda ise Komisyon ve ABAD arasında net görüş ayrılığı yaşanmıştır.

Bu uyuşmazlıklardan *PreussenElektra* kararına konu olan Alman mevzuatı çerçevesinde yenilenebilir güç üretimi için destek maliyeti, nihai tüketiciden alınan ücretlere bu maliyeti yansıtan dağıtım ve iletim sistem operatörleri tarafından karşılanmaktadır⁷⁹. ABAD, özel elektrik tedarik işletmelerine sabit asgari bir fiyat üzerinden yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektriği satın almak yükümlülüğünün, bu tür elektriği üreten işletmelere doğrudan veya dolaylı olarak devlet kaynaklarının devrini içermemesi sebebiyle, AB mevzuatına aykırı bir devlet yardımı oluşturmayacağını belirtmiştir⁸⁰. İlgili uyuşmazlık hakkında Komisyon da, devlet yardımı kavramının, güncellenmiş *Stromeinspeisungsgesetz*'deki devlet tarafından karar verilen fakat özel işletmeler tarafından finanse edilen destek tedbirlerini de kapsayacak şekilde yorumlanmasının gerekli olduğunu belirtmiştir⁸¹.

ABAD'ın, yenilenebilir enerji alanında uygulanan destek mekanizmalarının devlet yardımı kuralları ile ilişkisi hakkında önem arz eden bir diğer kararı ise *ENEA*

ürünlerin üretimini kayıtarak rekabeti bozan veya bozma tehlikesi yaratan her türlü desteğin, üye devletler arasındaki ticareti etkilediği ölçüde, iç pazarla bağdaşmayacağı" ifade edilmektedir.

⁷⁹ **Sandberg, Lena/Davies, Lyndy/Cockroft, Christian**: The Creeping Scope of State Aid in Relation to Energy Taxes and Charges, *European Energy Journal*, Vol. 4, No. 3, 2014, pp. 42-49, p. 46-47.

⁸⁰ *PreussenElektra v Schleswig AG*, par. 59-61. Divan, *PreussenElektra* davasında, sabit bir fiyat üzerinden yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektriğin özel elektrik tedarik kuruluşları tarafından satın alınması zorunluluğuna dair Alman yenilenebilir enerji destek mekanizmasının herhangi bir şekilde doğrudan veya dolaylı olarak devlet kaynaklarının devrini içermemesi nedeniyle devlet yardımı sayılamayacağına dair kararını benzer olarak başka davalarda da uygulanmıştır. 1978 tarihli *Van Tiggele* kararında, 1993 tarihli *Sloman Neptun* kararında bizzat idare veya idare tarafından kurulan bir organ tarafından verilmeyen bir imtiyazın devlet yardımı olarak kabul edilemeyeceğine dair karar verilmiştir (Case C-82/77 *Openbaar Ministerie (Public Prosecutor) of the Kingdom of the Netherlands v Jacobus Philippus van Tiggele*, 24.1.1978, ECLI:EU:C:1978:10, par. 25-26; Cases C-72/91 and C-73/91 *Sloman Neptun Schiffahrts AG v Seebetriebsrat Bodo Ziesemer der Sloman Neptun Schiffahrts AG*, 17.3.1993, ECLI:EU:C:1993:97, par. 19. Aktaran: **Iliopoulos, Theodoros**: Is ENEA the New *PreussenElektra*, *European State Aid Law Quarterly*, Vol. 17, No. 1, 2018, pp. 19-27, p. 20).

⁸¹ *PreussenElektra v Schleswig AG*, par. 63. Komisyon aynı düşüncesini yakın zamanlı görüşlerinde de belirtmiştir. 2016 yılında ABAD önünde görülen *Federal Germany v Commission* davasında Komisyon, devletin düzenlediği yasalar çerçevesinde elektrik tedarikçilerinin Yenilenebilir Enerji Kanunu bedelini nihai tüketicilere yansıtmasını ilgili kaynak üzerinde devlet kontrolü olarak görmüş ve devlet yardımı olduğunu iddia etmiştir. Komisyon, kaynak üzerindeki devlet kontrolünün devletin bütçesine veya devletin bütçesinden bir akış olmasını gerektirmediğini, ilgili düzenlemede elektrik tedarikçisinin Yenilenebilir Enerji Kanunu bedelini nihai tüketiciye yansıtmasının da yasal çerçevede gerçekleşmiş olması sebebiyle Devlet kontrolü olduğunu belirtmiştir (Case T-47/15, *Federal Republic of Germany v European Commission*, 10 May 2016, ECLI:EU:T:2016:281, par. 90). Komisyon'un bu husustaki genel görüşü, herhangi bir kamu kuruluşu aracılığıyla olmasa bile, bilinçli bir şekilde tasarlanmış bir ekonomik faydanın idare tarafından düzenlenmesi halinde iki özel teşebbüs arasında gerçekleşen nakit akışının dahi devlet

uyuşmazlığına dairdir. İlgili uyuşmazlıkta, Polonya enerji mevzuatı gereğince elektrik işletmeleri, toplam yıllık elektrik satışlarının en az %15'ine tekabül eden ve kojenerasyon ile üretilen belli bir kotadaki elektriği müşterilerine satmakla yükümlü kılınmıştır⁸². Bu yükümlülüğünü karşılayamayan ENEA'ya ceza kesilmiş ve ENEA da, kojenerasyon ile üretilen elektriği satın alma yükümlülüğünün yeni bir devlet yardımı olduğunu ve Komisyon'a bildirimde bulunulmadan uygulandığını⁸³, bu sebeple yasaya aykırı olan devlet yardımı düzenlemesinden dolayı verilen cezanın hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir. Polonya Yargıtayı, temyiz sonrası önüne gelen uyuşmazlık ile ilgili olarak, ABAD'a ön karar için müracaat etmiştir. ABAD aldığı kararda, işletmelerin kendi finansal kaynaklarını kullanarak elektrik satın alması yükümlülüğünün devlet kaynakları aracılığıyla oluşmadığına hükmetmiştir. Bu sebeple kota yükümlülüğünü yerine getirmek için toplam elektrik satışının en az %15'inin kojenerasyon ile üretilen elektrikten oluşması ve elektrik üreticilerinin ek maliyetlerinin tedarik şirketlerine yansıtılmasında ENEA'nın itirazı yerinde görülmemiş ve herhangi bir devlet müdahalesinin veya devlet kaynağının kullanılmasının söz konusu olmadığına karar verilmiştir⁸⁴.

Achema and Others kararında ise, Litvanya'da yenilenebilir enerji üreticilerine yönelik düzenlenen destek mekanizması tartışılmıştır. Litvanya'daki idari düzenlemeler çerçevesinde, yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimi ve birleşik ısı ve güç sistemlerinden üretilen elektrik, kamu hizmeti olarak kabul edilmiştir. Bu kaynaklardan elektrik üreten üreticilere, toplanan kamu hizmeti vergisinden ödeme yapılmaktadır. Bu kamu hizmeti vergisini bir fonda toplamak üzere, bir idari organ belirlenmiştir. Elektrik tüketicileri ve kendi ihtiyaçları için bu elektriği üreten üreticiler söz konusu vergiyi ödemekle mükellef kılınmıştır.

ABAD, Litvanya Yüksek İdare Mahkemesi'nin ön karar müracaati üzerine, ilk olarak ABİHA'nın 107(1). maddesi uyarınca kamu hizmeti vergilerinin devlet kaynağı oluşturup oluşturmadığını değerlendirmiştir. Bu çerçevede ABAD, devlete yüklenebilirlik ve devlet kaynaklarının varlığı unsurlarını göz önünde bulundurmıştır.

kontrolünde gerçekleşmiş olacağını ve bunun da devlet yardımı olarak sayılacağını yönündedir (**Haak, Andreas/Bruggemann, Michael**: Compatibility of Germany's Renewable Energy Support Scheme with European State Aid Law - Recent Developments and Political Background, *European State Aid Law Quarterly*, Vol. 15, No. 1, 2016, pp. 91-102, p. 95).

⁸² Case C-329/15, *ENEA SA w Poznaniu v Prezes Urzędu Regulacji Energetyki*, 13 September 2017, ECLI:EU:C:2017:671, par. 7.

⁸³ ABİHA'nın 108(3). maddesi uyarınca; “devlet desteğinin verilmesi veya değiştirilmesi ile ilgili planlardan, görüşlerini bildirmesine imkan verecek bir süre içinde Komisyon'un haberdar edileceği” ifade edilmektedir.

⁸⁴ *ENEA SA w Poznaniu v Prezes Urzędu Regulacji Energetyki*, par. 9-10, 15, 26, 36-37. **Iliopoulos, Theodoros**: Is ENEA the New PreussenElektra, *European State Aid Law Quarterly*, Vol. 17, No. 1, 2018, pp. 19-27, p. 25-26.

ABAD, *PreussenElektra* kararında da ifade ettiği üzere, bir tedbirin devlete yüklenebilmesi için, devletin bu tedbirin kabulüne dâhil olup olmadığının incelenmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu çerçevede kamu hizmeti vergi düzenlemelerinin, ulusal kanunlar ve yönetmelikler kapsamında düzenlenmesi sebebiyle ABAD, ilgili yardımın Litvanya devletine yüklenmesi için yeterli olduğuna hükmetmiştir. Ayrıca ABAD, bir desteğin ABİHA'nın 107(1). maddesi çerçevesinde doğrudan veya dolaylı olarak devlet kaynakları aracılığıyla verilip verilmediğini belirlemek için, ABİHA'nın 107(1). maddesinde belirtilen yasaklamanın devlet tarafından doğrudan veya devlet tarafından belirlenen veya kurulan bir kamu organının ya da özel kuruluşun idaresinde sağlanan yardımları kapsadığının göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir. Böylece *Achema* olayında, kamu hizmeti vergisini toplamak, yönetmek ve dağıtmak üzere oluşturulan bir kuruluşun denetimi, bu kuruluş kamu makamı olmasa da, bu fona devlet yardımı niteliği kazandırmaktadır⁸⁵.

Devlet yardımı ile ilgili olarak Komisyon'un 2012 tarihli Alman Yenilenebilir Enerji Kanunu (EEG) Bedeli hakkında gerçekleştirdiği soruşturma da, destek mekanizmalarının devlet yardımı kurallarına uygunluğu hususunun anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Olayda, Aralık 2011 tarihinde Alman Enerji Tüketicileri Derneği, 2012 tarihli EEG'deki reform taslaklarının devlet yardımı oluşturduğunu belirterek Komisyona şikâyette bulunmuştur⁸⁶. Komisyon gerçekleştirmiş olduğu soruşturma sonucunda yayınladığı 2015/1585 sayılı kararında, EEG kapsamında elektrik üreticilerine piyasa fiyatından daha fazla ödemeyi garanti eden tarife garantileri ile prim ödemelerinin, iç pazar kurallarına uygun devlet yardımı olduğuna karar vermiştir. Ancak Komisyon, Almanya'nın ABİHA'nın 108(3). maddesini ihlal ederek, ilgili devlet yardımlarını

⁸⁵ Case C-706/17, *AB Achema, AB Orlen Lietuva and AB Lifosa v Valstybine kainy ir energetikos kontroles komisija, Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, UAB Baltpool*, 15 May 2019, ECLI:EU:C:2019:407, par. 24, 37, 36, 47, 49, 50, 54. **Barauskaite, Lina**: Support for Services in the Lithuanian Electricity Sector – State Aid or Services of General Economic Interest, *European State Aid Law Quarterly*, Vol. 18, No. 3, 2019, pp. 352-358, p. 354-355.

⁸⁶ Case T-47/15, *Federal Republic of Germany v European Commission*, 10 May 2016, ECLI:EU:T:2016:281, par. 1; **Sandberg, Lena**: *Dyson Ltd against the European Commission*: Case T47/15, *European Energy Journal*, Vol. 7, No. 3, 2018, pp. 11-15, p. 11. 2012 tarihli EEG'de öngörülen mekanizma çerçevesinde, ağ operatörleri, yenilenebilir enerji üreticilerinden kanun ile öngörülen tarifeler üzerinden elektrik satın almak ve iletim sistem operatörlerine iletmekle yükümlüdür. İletim sistem operatörleri ise, elektrik üreticilerinden satın alınan fiyattan elektriği satın almakla ve spot elektrik piyasasında satmakla yükümlüdür. Eğer elde edilen fiyat, yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektriğin satın alınan maliyetlerini karşılamaya yetmiyorsa, bu takdirde geri kalan maliyeti nihai tüketicilere düzenlenen elektrik faturalarındaki hesaba yansıtmak üzere tedarikçilere ihtiyaç duymaktadırlar. Bu maliyet EEG Bedeli olarak adlandırılmıştır (*Federal Republic of Germany v European Commission*, par. 7; **Sandberg**, p. 12).

hukuka aykırı şekilde uygulamaya geçirdiğini ifade etmiştir⁸⁷. ABAD ise, *PreussenElektra* kararını takip etmiş, 2012 tarihli EEG Bedeli'nin devlet kaynağı olmadığına ve Komisyon'un kararının iptaline hükmetmiştir. Bu sebeple EEG Bedeli, ABİHA'nın 107(1). maddesi çerçevesinde devlet yardımı oluşturmamaktadır. ABAD'a göre, bir tedbirin devlet yardımı olarak kabul edilebilmesi için iki gereklilik karşılanmalıdır: tedbir, devlete yüklenebilmelidir ve fon ya devlet tarafından doğrudan veya devlet kaynakları aracılığıyla sağlanmalıdır. EEG Bedeli yasal bir temele dayandığı için, kamu otoriteleri bu verginin kabulünde yer almaktadır ve vergi devlete yüklenilebilir konumdadır. Bu sebeple devlet yardımı için gereken ilk şart karşılanmaktadır. Ancak ikinci şart söz konusu olduğunda, EEG Bedeli'nin uygulanması aşamasında devletin herhangi bir fonksiyonunun olmaması sebebiyle, EEG mekanizması çerçevesinde dağıtılan fonlar özel fon olup, devlet kaynağı oluşturmamaktadır. Ayrıca devlet, iletim sistem operatörleri tarafından yönetilen fonlardaki tasarruf üzerinde de yetki sahibi değildir⁸⁸.

Üye devletlerin yenilenebilir enerji yatırımlarının teşvikine dair düzenledikleri destek mekanizmaları ile ilgili kararlardan da görüleceği üzere, yenilenebilir kaynaklardan enerji üretiminden doğacak maliyetlerin yatırımcılar tarafından nihai tüketicilere yansıtılmasına dair düzenlemelerin devlet yardımı olarak kabul edilip edilmeyeceği hususunda ABAD'ın *PreussenElektra* kararından, Alman EEG Bedeli hakkında verdiği karara kadar geçen süreçte bu hususta yeknesak olarak görüş bildirdiği görülmektedir. ABAD, sektörel düzenlemeler çerçevesinde, üretim maliyetlerine dair vergilerin veya harçların nihai tüketiciye yansıtılması sürecinde bizzat devletin veya devlet tarafından atanan bir kamu organı veya özel kuruluşun yetkilendirilmediği hallerde, bu vergilerin bir devlet kaynağı olarak nitelendirilemeyeceği yönünde içtihat oluşturmuştur. Komisyon'un görüşlerinde ise iki özel teşebbüs arasında gerçekleşen nakit akışının temelini idare tarafından düzenlenmesi halinde dahi bu durumun bir devlet yardımı kabul edilmesi gerektiği yönündedir⁸⁹. Ancak Komisyon'un da bu husustaki görüşleri önem arz etmektedir. Öncelikle ABİHA'nın devlet yardımlarına dair 108.

⁸⁷ Commission Decision (EU) 2015/1585 of 25 November 2014 on the aid scheme SA.33995 (2013/C) (ex 2013/NN) (implemented by Germany for the support of renewable electricity and of energy-intensive users) (notified under document C(2014) 8786), Official Journal of the European Union L 250/122, 25.9.2015, pp. 122-164; Article 1. Federal Republic of Germany v European Commission, par. 16-18. ABİHA'nın 108(3). maddesi uyarınca; “devlet desteğinin verilmesi veya değiştirilmesi ile ilgili planlardan, görüşlerini bildirmesine imkan verecek bir süre içinde Komisyon'un haberdar edileceği” ve üye devletlerin “Komisyon'un, bu tür bir planın iç pazarla bağdaşmadığı kanısına varması durumunda, Komisyon'un kararı sonuçlanmadan, almayı planladığı tedbirleri uygulamaya koyamayacağı” ifade edilmiştir.

⁸⁸ Case C-405/16; Federal Republic of Germany v European Commission, 28 March 2019, ECLI:EU:C:2019:268, par. 48, 50, 74, 75, 90-91.

⁸⁹ Bkz.: Dipnot 83.

maddesinde Komisyon'un "üye devletlerle işbirliği yaparak, bu devletlerde mevcut destek sistemlerini sürekli olarak izleme", "bir devlet tarafından veya devlet kaynakları vasıtasıyla verilen desteğin 107. madde çerçevesinde iç pazarla bağdaşmadığını veya bu desteğin kötüye kullanıldığını tespit ederse, belirleyeceği süre içinde, ilgili devletin bu desteği kaldırmasına veya değiştirmesine karar verme" yetkileri mevcuttur. Yine aynı maddenin dördüncü paragrafı uyarınca ise Komisyon, "devlet desteği kategorilerine ilişkin tüzükler kabul edebilecektir"⁹⁰. Bir sonraki bölümde de görüleceği üzere, Komisyon'un bu yetkileri sayesinde yenilenebilir enerji yatırımlarının teşvikine dair, özellikle tarife garantileri olmak üzere, destek mekanizmalarının kapsamı ve kapasitesi değişebilmektedir.

III. AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKUNDA YENİLENEBİLİR ENERJİ ALANINDA BİRLİK İLE ÜYE DEVLETLER ARASINDAKİ YETKİ DÜZENLEMELERİNDEN DOĞAN SORUNLARA YÖNELİK ÇÖZÜM ARAYIŞLARI

Araştırmanın ilk bölümünde yenilenebilir enerji alanında yetkinin Birlik ile üye devletler arasında paylaşılan yetki olarak düzenlendiği ve yenilenebilir enerji ticaretinde ve yatırımlarında ise Birliğin münhasır yetkili olduğu ifade edilmişti. İkinci bölümde ise yenilenebilir enerji alanının Birlik ile üye devletler arasında paylaşılan yetki olarak düzenlenmesi sebebiyle üye devletlerin ulusal destek mekanizmalarının, Antlaşmalardaki ilkelerle çatışan özelliklerine değinilmişti. Üçüncü bölümde ise, yenilenebilir enerji alanının Birlik ile üye devletler arasında paylaşılan yetki alanı olarak düzenlenmesinden doğan bu sorunların çözümüne yönelik arayışlar ve öneriler, AB hukuku ışığında ele alınacaktır.

A. ÜYE DEVLETLER ARASINDA İŞ BİRLİĞİ MEKANİZMALARI

Alands Vindkraft ve Essent Belgium kararlarında üye devletlerin sadece kendi ülkelerindeki yenilenebilir kaynaklardan üretilen enerjiye destek mekanizmalarını düzenleme yetkisine sahip olması, ilgili mekanizmanın ABAD tarafından ABİHA'nın 34. maddesi çerçevesinde malların serbest dolaşımına yönelik bir engel olarak addedilse bile, meşru bir gerekçe kabul edilmekteydi⁹¹. Ancak bu mekanizmaların ABAD tarafından ABİHA'nın 34. maddesi çerçevesinde malların serbest dolaşımına yönelik bir engel

⁹⁰ ABİHA'nın 108(1), (2) ve (4). maddesi.

⁹¹ Bu durum, üye devletlere çevrenin korunması sebebiyle serbest dolaşım ilkesinin ihlali hususunda geniş bir takdir yetkisi vermesi sebebiyle eleştirilmiştir (**Biondi, Andre/Lester, Maya**: Principles of European Internal Market Law: 2001 Cases, Yearbook of European Law, Volume 21, Issue 1, 2001, pp. 471–487, p. 480).

olduğu yönündeki değerlendirme, açık olarak bu mekanizmaların iç pazar kurallarına uygunluğu sorununu ortaya çıkarmaktaydı⁹².

Üye devletler tarafından uygulanan ulusal destek mekanizmalarının piyasa kapanmasına yol açması nedeniyle doğan uyuşmazlıkların önüne geçebilecek yöntemlerden birisi, 2009/28 sayılı Direktif'in 5. maddesinden 11. maddesine kadar olan kısmında belirtilen ve üye devletlerin hedeflerine ulaşabilmesi için iş birliği mekanizmaları gerçekleştirebilmesine imkân tanıyan hükümlerdir⁹³. *Penelope Crossley* de, bu hükümler temelinde üye devletlerin birbirleri ile veya üçüncü ülkelerle yürütebilecekleri ortak projelerin, sorunların çözümüne etkili olabileceğini dile getirmektedir⁹⁴. Aynı şekilde *Behn, Fauchald* ve *Tremblay* da, bu maddelerde belirtilen ve üye devletler için gönüllü eylemler olan bu projelerin uygulanmasının, üye devletler arasında elektriğin sınırlararası dolaşımını kolaylaştırılabileceğini ifade etmektedir⁹⁵.

Bu hükümlerde belirtilen ortak projeler sayesinde üye devletlere, ulusal hedeflerini diğer üye devlet sınırları içerisinde de elde edecek faaliyetlerde bulunabilme imkânı tanınmıştır. Diğer bir ifadeyle, yenilenebilir enerji kaynakları açısından düşük potansiyele sahip veya ülkesindeki teknoloji maliyetleri pahalı olan bir üye devlet, yenilenebilir enerji kaynakları açısından potansiyeli yüksek olan veya ülkesindeki teknoloji maliyetleri daha elverişli bulunan diğer bir üye devlette faaliyetlerde bulunarak kendi hedefini elde etmeye çalışabilecektir. Ayrıca Direktif, üye devletlere üçüncü bir ülke ile de ortak projeler geliştirme imkânı tanımaktadır⁹⁶. Bu hususta önemli bir ortak proje, İsveç ile AB üyesi olmayan Norveç arasında imzalanmıştır⁹⁷. Anlaşma ile İsveç ve

⁹² **Fouquet/Guarrata**, p. 57.

⁹³ 2009/28 sayılı Direktif'in 3(3). maddesinin (b) alt bendi. 2009/28 sayılı Direktif'in 5. maddesinden 11. maddesine kadar olan hükümlerinde iş birliği için "istatistik transferi, üye devletler arasında ortak projeler, üçüncü ülkelerle ortak projeler ve ortak destek mekanizmaları" olmak üzere dört farklı mekanizma öngörülmüştür. Üye devletlere, 2020 yenilenebilir enerji hedeflerini elde edebilmesinde esneklik sağlanması, hedeflerin gerçekçi olarak elde edilmesinde anahtar bir role sahiptir. Çünkü Direktif'in yürürlüğe girdiği tarihte, düşük kaynaklara sahip olup, marjinal maliyetleri olan üye devletlerin diğer üye devletler ile iş birliğine giderek yenilenebilir enerji hedeflerine ulaşması, bu esneklik sayesinde mümkün olabilmektedir. Bu durum, Direktif'in kabul edildiği tarihte bir gereklilik olarak görülmüştür (**van Steen, Hans**: Achieving the requirements of the new renewable energy Directive: a practical guide, EU Energy Law Vol. 5 EU Energy Law & Policy Yearbook 2010, Ed. Glachant, Jean Michel/Ahner, Nicole/de Hauteclocque, Adrien, Claeys&Casteels, Great Britain, 2010, pp. 105-112, p. 108-109).

⁹⁴ **Crossley**, p. 239.

⁹⁵ **Behn, Daniel/Fauchald, Ole Kristian/Tremblay, Laura Letourneau**: Promoting Renewable Energy in the EU: Shifting Trends in Member State Policy Space, *European Business Law Review*, Vol. 28, Issue. 2, 2017, pp. 217-243, p. 238.

⁹⁶ **Ahner**, p. 96.

⁹⁷ İsveç ile Norveç arasında akdedilen Elektrik Sertifikaları Ortak Pazarı Üzerine Anlaşma, 1 Ocak 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir ("Agreement Between the Government of Kingdom of Norway and the Government of Kingdom of Sweden on a Common Market of Electricity Certificates", (Unofficial

Norveç 2020 hedeflerini karşılayabilmek için, 2020 yılı itibariyle her iki ülkede ortak yenilenebilir enerji üretimini 28,4 TWh'ye, 2030 yılı itibariyle ise 46,4 TWh'ye yükseltmeyi kararlaştırmışlar ve başarılı bir örnek sergileyerek 2030 yılı hedefini 2021 yılı itibariyle elde etmişlerdir⁹⁸. Ancak 2009/28 sayılı Direktif'te mevcut ortak proje mekanizmalarına katılımın gönüllü olması sebebiyle üye devletler ancak İsveç ve Norveç arasında olduğu gibi anlaşma akdedinceye kadar, çevrenin korunması ilkesi çerçevesinde, sadece kendi ülkeleri içerisindeki yenilenebilir enerji projelerine ulusal destek mekanizmaları çerçevesinde teşvik verme yetkisini mahfuz etmektedir⁹⁹.

Bir diğer ortak proje ise 2016 yılında Danimarka ile Almanya arasında akdedilmiştir. Danimarka ile Almanya arasında akdedilen anlaşmaya göre, solar fotovoltaiklerden elektrik üretimine yönelik destek sağlamak amacıyla sınır ötesi ihale sistemleri oluşturulmuştur¹⁰⁰. Danimarka ile olan anlaşmadan önce Almanya, 2014 tarihli EEG'de, 2017 yılından itibaren her yıl için kendi ülkesinde yeni olarak kurulan kapasitenin %5'ine kadar diğer üye devletlerde mevcut kurulumlara destek mekanizmalarını açmıştır¹⁰¹. Böylece örneğin Danimarka'nın ülkesinde yere monte olarak kurulacak solar fotovoltaik kurulumların Almanya tarafından finanse edilmesi mümkün olabilecektir. Bu hüküm, müzakereler esnasında Danimarka tarafından da kabul edilmiştir¹⁰².

2009/28 sayılı Direktif'in 5. maddesinden başlayarak 11. maddesine kadar olan kısmındaki hükümlerine benzer hükümler, 2018/2001 sayılı Direktif'in 7-13.

Translation), 17(1). Article, (Çevrimiçi), https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/oed/pdf_filer_2/elsertifikater/agreement_on_a_common_market_for_electricity_certificates.pdf, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2023). Anlaşma 1 Nisan 2036'ya kadar geçerli olacaktır (Agreement Between the Government of Kingdom of Norway and the Government of Kingdom of Sweden on a Common Market of Electricity Certificates, 15(1). Article). İlgili anlaşma 2009/28 sayılı Direktif uyarınca akdedilmiştir. Daha öncesinde ilgili Direktif, 162/2011 sayılı karar ile Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması'na dâhil edilmiştir (Decision of the EEA Joint Committee, No. 162/2011 of 19 December 2011 amending Annex IV (Energy) to the EEA Agreement, Official Journal of the European Union, L 76/49, 15.3.2012, Article 3; Aktaran: **Boge, Olav**: The Norwegian-Swedish Electricity Certificates Market, European Energy Law Report X, Ed. Roggenkamp, Martha M./Bjernebye, Henrik, Intersentia Publishing, Cambridge, 2014, pp. 199-210, p. 199, 201).

⁹⁸ **Swedish Energy Agency and the Norwegian Water Resources and Energy Directorate**: The Norwegian-Swedish Electricity Certificate Market Annual Report 2020, June 2021, p. 9; (Çevrimiçi), <https://energimyndigheten.a-w2m.se/FolderContents.mvc/Download?ResourceId=198867>, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2023.

⁹⁹ **Crossley**: Renewable Energy Law, p. 239.

¹⁰⁰ **Dmitruk, Dijana**: Danish-German Cooperation on the First Cross-Border Tenders for Renewable Energy, European Energy Law Report XII, Ed. Roggenkamp, Martha M./Banet, Catherine, Intersentia Publishings, Cambridge, 2018, pp. 113-134, p. 113.

¹⁰¹ **Dmitruk**, p. 115.

¹⁰² **Dmitruk**, p. 118.

maddelerinde de belirtilmiştir. 2018/2001 sayılı Direktif'in 8. maddesinde “Birlik yenilenebilir gelişim platformu ve üye devletler arasında istatistik transferi”, 9. ve 10. maddelerinde “üye devletler arasında ortak projeler”, 11. ve 12. maddelerinde “üye devletler ile üçüncü ülkeler arasında ortak projeler”, 13. maddesinde de “ortak destek mekanizmaları” düzenlenmiştir. Ayrıca 2018/2001 sayılı Direktif'in 3(5). maddesinin (d) alt bendine göre Komisyon'un, diğer üye devletlerde yerleşik üreticilere yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimi için destek mekanizmalarının kabul edilmesi ve ortak projeler, ortak destek mekanizmaları aracılığıyla üye devletler arasında ve üye devletler ile üçüncü ülkeler arasındaki bölgesel işbirliğini geliştirmek amacıyla ve Birliğin fonlarının kullanılması yoluyla, üye devletlerin çabalarını destekleyeceği belirtilmiştir¹⁰³.

B. ÜYE DEVLETLERİN ULUSAL DESTEK MEKANİZMALARINI DİĞER ÜYE DEVLETLERDE YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARINDAN ELEKTRİK ÜRETİMİNE YÖNELİK OLARAK KATILIMA AÇMASI

Avrupa Birliği'nde yenilenebilir enerji alanında Birlik ile üye devletler arasındaki yetki düzenlemelerinden doğan sorunlara yönelik çözüm arayışlarına dair bir diğer önemli adım, 2018/2001 sayılı Direktif'in 5. maddesinde kısmen atılmıştır. İlgili madde uyarınca üye devletler, her yıl diğer üye devletlerde yerleşik üreticilere açık olan ve yeni desteklenen kapasitelerin veya tahsis edilen bütçenin belirli bir oranına destek sağlayabileceklerdir¹⁰⁴. Bu gösterge oranları, 2023 yılından 2026 yılına kadar her yıl en az %5'e, 2027 yılından 2030 yılına kadar ise her yıl en az %10'a tekabül edebilecektir¹⁰⁵. 2023 yılı itibariyle bu maddenin uygulamasının bir değerlendirmesini gerçekleştirecek olan Komisyon, üye devletler üzerine kısmen, diğer üye devletlerde yerleşik üreticilere yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimine yönelik destek mekanizmalarına katılımı açmak için 2025 yılı itibariyle %5, 2030 yılı itibariyle %10 açılım yükümlülüğünün kabul edilmesi ihtiyacını takdir edecektir¹⁰⁶. Bu değerlendirme sonucunda Komisyon'un böyle bir zorunluluk getirmesi halinde, yatırımların en iyi

¹⁰³ 2018/2001 sayılı Direktif'in 3(5). maddesi.

¹⁰⁴ 2018/2001 sayılı Direktif'in 5(1). maddesi, 2. par.

¹⁰⁵ 2018/2001 sayılı Direktif'in 5(1). maddesi, 3. par.

¹⁰⁶ 2018/2001 sayılı Direktif'in 5(5). maddesi.

sonucun elde edileceği yerde yapılabilmesine de imkân sağlanmış ve yatırımlar üzerindeki ulusal denetim de böylece hafifletilmiş olacaktır¹⁰⁷.

C. 2020/1294 SAYILI “BİRLİK YENİLENEBİLİR ENERJİ FİNANS MEKANİZMASI ÜZERİNE KOMİSYON UYGULAMA TÜZÜĞÜ”NDEKİ HÜKÜMLERİN ÜYE DEVLETLER ARASINDA DAYANIŞMAYI ARTIRMASI

Birlik düzeyinde gerçekleştirilecek olan yenilenebilir enerji projelerine destek sağlamak üzere, üye devletler arası iş birliğini pekiştirecek önemli hükümler içeren bir diğer düzenleme ise, 15 Eylül 2020 tarihli ve 2020/1294 sayılı “Birlik Yenilenebilir Enerji Finans Mekanizması Üzerine Komisyon Uygulama Tüzüğü”dür¹⁰⁸. İlgili Tüzük, 2018/1999 sayılı Tüzüğün 32(3). maddesinin (d) alt bendinde atıfta bulunulan ve aynı Tüzüğün 33. maddesinde belirtilen¹⁰⁹, Birlik düzeyinde yenilenebilir enerji finans mekanizmalarına mali ödeme yaparak yenilenebilir enerji projelerine katkı sağlamak üzere kabul edilmiştir. Tüzüğün 7. maddesi uyarınca, her yıl Komisyon üye devletlere, finans mekanizması tarafından düzenlenen hibe kabul prosedürlerine katkıda bulunan üye devlet veya ev sahibi üye devlet olarak katılma hususunda çağrıda bulunacaktır¹¹⁰. Ev sahipliği yapacak olan üye devletler, 7(8). maddesinde belirtilen Komisyon tarafından verilecek bilgiyi tebliğ almalarından itibaren üç ay içerisinde ulusal düzenleyici rejimlerine uygun olarak, mekanizma çerçevesinde destek almak için, Komisyona koşulsuz şartsız olarak taahhütte bulunacaklardır¹¹¹. Kilovat/saat (kWh) olarak belirtilen

¹⁰⁷ **Talus, Kim**: Old Problems and New Challenges: Will the Energy Union Provide the Answers, *European Investment Law and Arbitration Review*, Vol. 2, No. 1, 2017, pp. 211-224, p. 221.

¹⁰⁸ Regulation (EU) 2018/1999 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the Governance of the Energy Union and Climate Action, amending Regulations (EC) No 663/2009 and (EC) No 715/2009 of the European Parliament and of the Council, Directives 94/22/EC, 98/70/EC, 2009/31/EC, 2009/73/EC, 2010/31/EU, 2012/27/EU and 2013/30/EU of the European Parliament and of the Council, Council Directives 2009/119/EC and (EU) 2015/652 and repealing Regulation (EU) No 525/2013 of the European Parliament and of the Council (Text with EEA relevance.), *Official Journal of the European Union* L 328, 21.12.2018, p. 1–77.

¹⁰⁹ 2018/1999 sayılı Tüzüğün 33. maddesi uyarınca yenilenebilir enerji kaynaklarının, enerji pazarında yerini sağlamlaştırmak amacıyla kurulan bu finansman mekanizması çerçevesinde; 32. maddede belirtilen üye devletlerden gelen ödemeler; Birlik hedeflerinin başarılmasına katkıda bulunması için Birlik fonları, özel sektör katkıları veya üye devletler tarafından ek ödemeler gibi ilave kaynaklarla tamamlanabilecektir. Bu finans mekanizması, düşük faizli krediler, hibeler veya her ikisinin karışımı şeklinde destek sağlayabilecek ve üçüncü ülkelerle ortak projelere üye devletlerin katılımı ve 2018/2001 sayılı Direktif'in 9. maddesine göre üye devletler arasındaki ortak projeleri destekleyebilecektir (2018/1999 sayılı Tüzüğün 33. maddesinin (1). ve (2). paragrafları).

¹¹⁰ **European Commission**, Commission Implementing Regulation (EU) 2020/1294 of 15 September 2020 on the Union renewable energy financing mechanism, *Official Journal of the European Union* L 330, 17.9.2020, p. 1—17, Article 7(1).

¹¹¹ 2020/1294 sayılı Komisyon Uygulama Tüzüğünün 8(1). madde.

projede, gerçekleştirilen kurulumlarda üretilen yenilenebilir enerji 2018/2001 sayılı Direktif çerçevesinde istatistiksel olarak tahsis edilecek ve %80 katkıda bulunan üye devlete, %20 ev sahibi üye devlete ait olmak üzere paylaşılacaktır¹¹². Eğer proje üçüncü bir ülkede gerçekleştirilecek ise, bu durumda projede gerçekleştirilen kurulumlarda üretilen yenilenebilir enerji 2018/2001 sayılı Direktif'in 11. maddesi çerçevesinde istatistiksel olarak %100'ü katkıda bulunan üye devlete veya üye devletlere ait olmak üzere paylaşılacaktır.

D. AVRUPA KOMİSYONU'NUN ÜYE DEVLETLERİN ULUSAL DESTEK MEKANİZMALARININ AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKU İLE UYUMUNU ARTIRABİLECEK ÇALIŞMALARI

Komisyon'un üye devletler tarafından yenilenebilir enerji yatırımlarının teşvikine dair kabul ettikleri ulusal destek mekanizmalarının AB hukuku ile uyumunu artırabilecek diğer çalışmaları da bulunmaktadır. Bu hususta Komisyon'un 2013 yılında yayınladığı "*Yenilenebilir Enerji Kaynakları Destek Mekanizmalarının Tasarlanması Üzerine Avrupa Komisyonu Rehber İlkeleri*" dikkat çekicidir. İlgili dökümanda "*Avrupalılaştırmanın sadece daha yakınsak destek mekanizmaları aracılığıyla değil aynı zamanda, teknolojiler olgunlaştıkça yenilenebilir enerji teknolojileri için desteğin kaldırılması gibi, yenilenebilir enerji kaynaklarının daha rekabetçi ve elektrik iç piyasasına artan şekilde entegre olmaya yönlendirilerek gerçekleşebileceği*" belirtilmektedir¹¹³. Özellikle tarife garantilerinin kaldırılması ve prim ödemeleri gibi üreticileri piyasa fiyatlarına karşılık vermeye zorlayacak araçlarla değiştirilmesi gerektiği Komisyon tarafından vurgulanmıştır. Prim ödemelerinin de, rekabetçi ihaleler ile birlikte uygulanması gerekliliği belirtilmiştir¹¹⁴.

Komisyon, "*2014-2020 Çevrenin Korunması ve Enerji için Devlet Yardımları Üzerine Rehber İlkeler*" başlıklı tebliğinde de yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretiminin teşvikine yönelik destek mekanizmalarının düzenlenmesine dair bazı

¹¹² 2020/1294 sayılı Komisyon Uygulama Tüzüğü'nün 27(3) ve (6). maddesi.

¹¹³ **European Commission**, Commission Staff Working Document: European Commission guidance for the design of renewables support schemes, Brussels, 5.11.2013, p. 22. Güneş ve onshore rüzgâr enerjisi gibi alanlarda teknolojilerin olgunlaşmadığı ve ekonomik olarak sürdürülebilir olmadığı zamanlarda, verilen devlet yardımları ile bu alanlardaki teknolojilerin olgunlaşması sağlanabilmiştir. Diğer ifadeyle teknolojiler olgunlaşıp maliyetler düştükçe, destek mekanizmalarına ihtiyacın da paralel olarak azaltılması gerekmektedir (**Verouden, Vincent/ Stehmann, Oliver**: Economics of State Aid Control, EU Competition Law, Vol. IV, State Aid, Book One, Second Edition, Ed. Pesaresi, Nicola/Van de Castele, Koen/Flynn, Leo/Siaterli, Christina, Claeys&Claeys, Netherlands, 2016, p. 44).

¹¹⁴ **European Commission**: Commission Staff Working Document: European Commission guidance for the design of renewables support schemes, p. 12, 8-9.

hükümleri kabul etmiştir¹¹⁵. Böylece yardım programlarının üye devletler tarafından maksimum on yıllık bir süre için düzenlenmesi¹¹⁶, yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektrik için verilecek yardımın da, piyasa entegrasyonuna katkıda bulunması gerekliliği belirtilmiştir¹¹⁷. Bu düşünceyle Komisyon tarife garantilerinin, yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretim kapasitesinde artışı sağlasa da, Birlik düzeyinde liberal elektrik piyasasının oluşturulmasına katkıda bulunan düzenlemeler olmadığını ifade etmiştir¹¹⁸. Ayrıca tarife garantilerinin sektör içerisindeki rekabeti de yeterli derecede harekete geçiremeyen ve kamu açısından yük yaratan bir mekanizma olduğunu düşünölmektedir¹¹⁹.

Bu Rehber İlkelerin uygulama süreci olarak 2020 yılına kadarki süreç kabul edilmişse de, aslında 2030 hedeflerinin çerçevesindeki destek mekanizmalarının altyapısı da oluşturulmak istenmiştir. Böylece 2020 ile 2030 yılları arasındaki süreçte yapılacak yenilenebilir enerji yatırımlarının rekabetçi olacağı ve piyasa temelli mekanizmaların uygulanacağı öngörölmüştür¹²⁰. Rehber İlkeler ile, kamu finansmanını tahsis etmek ve farklı türdeki destek mekanizmalarına sağlanacak olan destek seviyelerini belirlemek için rekabetçi ihale sistemlerinin kademeli olarak kabulü, tarife garantilerinin, daha fazla piyasa temelli olduğu ifade edilen prim ödemeleri sistemleri ile yer değiştirmesi, teknoloji nötr rekabetçi ihale sistemlerinin düzenlenmesi ve piyasa bölünmesini azaltmak için ulusal mekanizmalara sınır ötesi katılımların sağlanması hedeflenmiştir¹²¹. 2018/2001

¹¹⁵ **European Commission:** Communication from the Commission: Guidelines on State aid for environmental protection and energy 2014-2020, Official Journal of the European Union, C 200, 28.6.2014, p. 1-55.

¹¹⁶ **Communication from the Commission:** Guidelines on State aid for environmental protection and energy 2014-2020, par. 121. 2022 Rehber İlkelerde de, uygulanacak yardımların maksimum on yıllık süreliğine düzenlenmesi halinde Komisyon'un bu düzenlemeleri kabul edebileceği belirtilmiştir. On yıllık süre Komisyon'un ilgili düzenlemeyi onayladığını bildirdiği tarihten itibaren başlayacaktır. Eğer ilgili üye devlet bu süreyi uzatmak isterse tekrar Komisyon'a bildirimde bulunması gerektiği ifade edilmiştir (**European Commission:** Communication from the Commission: Guidelines on State aid for climate, environmental protection and energy 2022 (2022/C 80/01); Official Journal of the European Union, C 80/1, 18.2.2022, p. 1-89, 3.2.2 Avoidance of undue negative effects on competition and trade, 70. par).

¹¹⁷ **European Commission:** Communication from the Commission: Guidelines on State aid for environmental protection and energy 2014-2020, 123. par.

¹¹⁸ **European Commission:** Renewables in the EU: the support framework towards a single energy market - EU countries reporting under Article 22(1) b, e and f of Renewable Energy Directive, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017, p. 12.

¹¹⁹ **Lipp, Judith:** Lessons for effective renewable energy policies from Denmark, Germany and the United Kingdom, Energy Policy, Vol. 35, Issue. 11, 2007, pp. 5481-5495, p. 5492.

¹²⁰ **European Commission:** Communication from the Commission: Guidelines on State aid for environmental protection and energy 2014-2020, 3.3.1. General conditions for investment and operating aid to energy from renewable sources, 108. par.

¹²¹ **Talus:** Will the Energy Union Provide the Answers, p. 218. Aynı şekilde 2022 Rehber İlkelerde de, sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yönelik olarak verilecek yardımlarda, rekabet ve ticaret bozulmalarının en aza inmesini sağlayan rekabetçi ihalelerin uygulanması gerektiği ifade edilmiştir (**European**

sayılı yenilenebilir enerji Direktifi'nde ise destek mekanizmalarının piyasadaki etkileri açık olarak düzenleneceği kararlaştırılmıştır¹²². Böylece Komisyon'un 2014-2020 Rehber İlkeleri, destek mekanizmaları alanında tarife garantileri gibi piyasa dışı sübvansiyonlardan uzaklaşarak uygun maliyetli, piyasa temelli tahsis araçlarına doğru bir dönüşümü sağlamış ve destek mekanizmaları arasında kademeli olarak bir uyumlaştırmayı elde ederek ve işbirliği mekanizmalarının kullanılmasını da teşvik ederek yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektriğin ticaretini artırabilmiştir¹²³.

Komisyon tarafından ilan edilen 2022 İklim, Çevrenin Korunması ve Enerji İçin Devlet Yardımı Üzerine Rehber İlkeler'de ise, Avrupa Yeşil Mutabakatı'nda vurgulanan hedeflerin öneminin göz önüne alındığı belirtilmiştir¹²⁴. Bu çerçevede Avrupa Yeşil Mutabakatı'nda belirtilen hedefleri elde etmek için özellikle yenilenebilir enerji kaynaklarına yapılacak yatırımlara ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir¹²⁵. 2022 Rehber İlkeler'de Komisyon; ABİHA'nın 107(3). maddesinin (c) alt bendi çerçevesinde¹²⁶, iç pazar ile uyumlu olduğu kabul edilen devlet yardımı kategorileri arasında, yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği için verilecek destekler aracılığıyla dahil olmak üzere sera gazı salınımlarının azaltılması ve kaldırılmasını da saymıştır. Sera gazı emisyonlarını azaltmak için verilecek yardımlar, genel olarak, rekabetçi ihaleler ile sağlanmalıdır.

Commission: Communication from the Commission: Guidelines on State aid for climate, environmental protection and energy 2022 (2022/C 80/01); 4.1.3.5 Proportionality, 103. par).

¹²² 2018/2001 sayılı Direktif'in 4(2). maddesi.

¹²³ **Espa, Ilaria:** Promoting Renewable in the Energy Union: Current Strategies and the Challenges Ahead, European Investment Law and Arbitration Review, Vol. 2, No. 1, 2017, pp. 225-244, p. 238. **Verschuor, Steven/Sbrolli, Cecilia:** The European Green Deal and State Aid: The Guidelines on State Aid for Environmental Protection and Energy towards the Future, European State Aid Law Quarterly, Vol. 19, No. 3, 2020, pp. 284-289, p. 286.

¹²⁴ **European Commission,** Communication from the Commission: Guidelines on State aid for climate, environmental protection and energy 2022 (2022/C 80/01); Official Journal of the European Union, C 80/1, 18.2.2022, p. 1-89, Introduction, 1. par. Paris İklim Anlaşması'nın AB tarafından 5 Ekim 2016 tarihinde onaylanmasından sonra, Komisyon, Konsey'in istediği şekilde, yeni bir büyüme stratejisi için 11 Aralık 2019 tarihinde "Avrupa Yeşil Mutabakatı" adını verdiği bir bildiri yayınlamıştır. İlgili bildiri, AB'de enerji üretimi ve enerji kullanımının yol açtığı sera gazı emisyonlarının, AB'deki toplam sera gazı emisyonunun %75'ini oluşturduğuna dair tespit dikkate alındığında, yenilenebilir enerji kaynaklarının payının artırılması dâhil olmak üzere, enerji dönüşümüne duyulan ihtiyacın önemi daha da anlaşılabilir. 2050 iklim nötr hedeflerini elde etmek için de, enerji sektörünün karbonsuzlaştırılması ve sektörde geniş ölçüde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması amaçlanmaktadır (**European Commission:** Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, The European Green Deal, s. 144-149).

¹²⁵ **European Commission:** Guidelines on State aid for climate, environmental protection and energy 2022 (2022/C 80/01), Introduction, par. 3.

¹²⁶ ABİHA'nın 107(3). maddesinin (c) alt bendi: "Aşağıdakilerin iç pazarla bağdaştığı kabul edilebilir: ... c) ticaret koşulları ortak çıkarlara zarar verecek ölçüde olumsuz şekilde etkilemedikçe, belirli ekonomik faaliyetlerin veya belirli ekonomik bölgelerin gelişmesini kolaylaştırmaya yönelik destekler".

Böylece ilgili tedbirin amaçları, rekabet ve ticaret bozulmalarını en aza indirgeyen orantılı şekilde elde edilebilecektir. Üye devletler, çevrenin korunması hedeflerini finanse etmeye yönelik ödemeler gibi parafiskal ödemelerde veya vergilerde indirim şeklinde karbonsuzlaştırmayı veya enerji verimliliğini hedefleyen destek mekanizmaları da oluşturabileceklerdir. Bu mekanizmalarda ise rekabetçi ihale sistemlerinin uygulanması ise zorunlu değildir¹²⁷.

Bu bölüm sonuca bağlanacak olursa, bölümde ele alınan gelişmeler doğrultusunda bilhassa iki önemli husus, yenilenebilir enerji alanının Birlik ile üye devletler arasında paylaşılan yetki olarak düzenlenmesi sonucunda, üye devletlerin kendi ülkelerindeki yenilenebilir enerji yatırımlarını teşvik etmeye yönelik uyguladığı ulusal destek mekanizmalarının Kurucu Antlaşmalardaki ilkeler ile çatışmasına çözüm olabilecek niteliktedir: bunlardan birincisi, 2009/28 sayılı yenilenebilir enerji Direktifi ile başlayan üye devletler arasında ortak projelerin geliştirilmesidir. Bu çerçevede, 2018/2001 sayılı Direktif'in 5. maddesi hükmü uyarınca üye devletlerin diğer üye devletlerdeki kurulumlara da kendi ulusal destek mekanizmalarını açması, ayrıca üye devletler arasındaki ortak projeleri teşvik etmeyi hedefleyen 2020/1294 sayılı "Birlik Yenilenebilir Enerji Finans Mekanizması Üzerine Komisyon Uygulama Tüzüğü"nin kabulü, ABİHA'nın 194(1). maddesinde belirtilen yenilenebilir enerjinin teşvikinde üye devletler arasındaki dayanışma ruhunun artmasını sağlayabilecektir. İkinci husus ise, üye devletlerin kendi ülkelerindeki yenilenebilir enerji yatırımlarını teşvik etmeye yönelik uyguladığı ulusal destek mekanizmalarının iç pazarla olan uyumunu artırmak için Komisyon'un yayınladığı Rehber İlkeler'dir. Komisyon'un yayınladığı Rehber İlkeler'e ilave olarak, ABİHA'nın 194. maddesinde belirtilen Birliğin enerji politikalarının başarılmasının, iyi işleyen bir iç elektrik piyasasının varlığını gerektirdiği göz önünde bulundurularak, üye devletler arasında daha yakın bir piyasa entegrasyonunu ve dolayısıyla enerji alanında üye devletler çerçevesinden çıkılarak Birlik düzeyinde bir yetki devrinin gerekli olduğu yönünde görüşler de mevcuttur¹²⁸.

SONUÇ

Yenilenebilir enerji alanı; yatırımların teşviki ve korunması, yatırım anlaşmalarının akdedilmesi ve teçhizatların ticareti gibi birçok boyutu barındırması sebebiyle, AB hukukunda yetki açısından karmaşık bir alanı ifade etmektedir. Her ne

¹²⁷ **European Commission:** Guidelines on State aid for climate, environmental protection and energy 2022 (2022/C 80/01), 4.1.3.5 Proportionality, par. 16, 103 and 109.

¹²⁸ **Nicolaidis, Phedon/Kleis, Maria:** Critical Analysis of Environmental Tax Reductions and Generation Adequacy Provisions in the EEAG 2014-2020, European State Aid Law Quarterly, Vol. 13, No. 4, 2014, pp. 636-649, p. 647.

kadar, iklim değişikliği ile mücadeleyi barındıran çevre alanı ile yenilenebilir enerji kaynaklarının teşvik edilmesini barındıran enerji alanı, Birlik ile üye devletler arasında paylaşılan yetkiye tabiyse de, ABAD'ın 2/15 sayılı Görüş'ü uyarınca, yenilenebilir enerji alanında doğrudan yabancı yatırımları ve mal ticaretini içeren serbest ticaret anlaşmalarının akdedilmesi ise Birliğin münhasır yetkili olduğu ortak ticaret politikası kapsamına girmektedir. Kurucu Antlaşmalardaki diğer hükümler ile birlikte üye devletler, yenilenebilir enerji Direktiflerinde belirtilen bağlayıcı ulusal hedefler çerçevesinde, kendi ülkelerinde mevcut yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırımları teşvik etmeye yönelik yetkilerini ise mahfuz etmektedir. Her üye devletin kendi ülkesindeki yenilenebilir enerji yatırımlarını teşvik etmeye yönelik ulusal destek mekanizmalarını düzenlemesi sebebiyle, bu destek mekanizmalarının uygulanması sonucunda elektriğin serbest dolaşımının engellenmesini doğuran birtakım durumlar ortaya çıkmıştır. Kurucu Antlaşmalardaki ilkeler ile değerlendirildiğinde, üye devletler tarafından kendi ülkelerinde mevcut yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırımları teşvik etmeye yönelik olarak uygulanan ulusal destek mekanizmalarının, elektriğin de tabi olduğu malların serbest dolaşımı, vergilendirme kuralları ve devlet yardımı kuralları gibi temel ilkelerle çatışma halinde olduğu görülmüştür. ABAD tarafından verilen kararlarda da bu çatışma kabul edilse de, hem uluslararası taahhütler hem yenilenebilir enerji Direktiflerindeki hükümler hem de ABİHA'nın 36. maddesinde belirtilen "*insanların, hayvanların veya bitkilerin sağlığının ve yaşamının korunması*" gerekçesi ile bu ulusal destek mekanizmalarının meşru görüleceği karara bağlanmıştır.

Ancak hem çevrenin korunması hem de malların serbest dolaşımı ilkeleri, Kurucu Antlaşmalardaki temel ilkelerdendir. Bu sebeple de üye devletler tarafından kendi ülkelerinde mevcut yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırımları teşvik etmeye yönelik olarak uygulanan ulusal destek mekanizmalarından doğan ilkeler arasındaki çatışmanın da çözümü gerekmektedir. Bu çerçevede 2018/2001 sayılı Direktifin 7. maddesinden 13. maddesine kadar olan kısmında belirtilen "Birlik yenilenebilir gelişim platformu ve üye devletler arasında istatistik transferi", "üye devletler arasında ortak projeler", "üye devletler ile üçüncü ülkeler arasında ortak projeler", "ortak destek mekanizmaları" ile üye devletler arasındaki ulusal destek mekanizmaları diğer üye devletlerdeki yenilenebilir enerji kurumlarına açılacaktır. Ayrıca 2018/2001 sayılı Direktif'in 5. maddesi uyarınca, Komisyon tarafından, üye devletler üzerine kısmen, diğer üye devletlerde yerleşik üreticilere yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimine yönelik destek mekanizmalarına katılımı açmak için 2025 yılı itibariyle %5, 2030 yılı itibariyle %10 açılım yükümlülüğünün kabul edilmesi de önemli bir uyumlaştırma eylemi olabilecektir. 2020/1294 sayılı "Birlik Yenilenebilir Enerji Finans Mekanizması Üzerine Komisyon Uygulama Tüzüğü" de üye devletler arasında yenilenebilir enerjinin teşviki alanında üye

devletler arasında ortak projeler düzenlenmesini sağlayarak dayanışma ruhunu sağlamlaştırabilecektir.

Bir diğer adım olarak, Komisyon'un 2022 İklim, Çevrenin Korunması ve Enerji İçin Devlet Yardımı Üzerine Rehber İlkeleri çerçevesinde, üye devletlerin uyguladığı ulusal destek mekanizmalarının, rekabetçi ihaleler gibi iç pazar ile uyumlu araçlarla gerçekleştirilmesi de, Kurucu Antlaşmalarda mevcut ilkeler arasındaki çatışmanın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunabilecektir.

KAYNAKÇA

Ahner, Nicole: The Framework for Supporting Renewable Energy in Europe: Implementing Directive 2009/28/EC, European Energy Law Report VIII, Ed. Roggenkamp, Martha M./Hammer, Ulf, Intersentia Publishings, Cambridge, 2011, pp. 93-116.

Arat, Tuğrul/Baykal, Sanem/Göçmen, İlke: Avrupa Bütünleşmesi: 1957-1993 Arası, Avrupa Birliği: Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar; ed. Belgin Akçay – İlke Göçmen, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016, s. 59-81.

Bansal, Vivasvan/Deshpande, Chaitanya: The India-Solar Cells Dispute: Renewable Energy Subsidies under World Trade Law and the Need for Environmental Exceptions, NUJS Law Review Vol. 10, No. 2, 2017, pp. 209-244.

Barauskaite, Lina: Support for Services in the Lithuanian Electricity Sector – State Aid or Services of General Economic Interest, European State Aid Law Quarterly, Vol. 18, No. 3, 2019, pp. 352-358.

Baykal, Sanem/Göçmen, İlke: Avrupa Birliği Kurumsal Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016.

Baykal, Sanem/Göçmen, İlke: Avrupa Bütünleşmesi: 1993 Sonrası, Avrupa Birliği: Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar, Ed. Akçay, Belgin/Göçmen, İlke, 3. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016, s. 83-108.

Behn, Daniel/Fauchald, Ole Kristian/Tremblay, Laura Letourneau: Promoting Renewable Energy in the EU: Shifting Trends in Member State Policy Space, European Business Law Review, Vol. 28, Issue. 2, 2017, pp. 217-243.

Behrens, Arno: The Role of Renewables in the Interaction between Climate Change Policy and Energy Security in Europe", *Renewable Energy Law and Policy Review* Vol. 1, No. 1, 2010, pp. 5-16.

Biesenbender, Sophie: The EU's Energy Policy Agenda: Directions and Developments, *Energy Policy Making in the EU: Building the Agenda*, Ed. Tosun, Jale/Biesenbender, Sophie/Schulze, Kai, Springer Publishing, London, 2015, pp. 21-40.

Biondi, Andre/Lester, Maya: Principles of European Internal Market Law: 2001 Cases, *Yearbook of European Law*, Volume 21, Issue 1, 2001, pp. 471–487.

Boasson, Erin Lerum: Europeanization of Renewables Support, *Comparative Renewables Policy: Political, Organizational and European Fields*, Ed. Boasson, Elin Lerum/Leiren, Merethe Dotterud/Wettestad, Jørgen, Routledge Publishing, New York, 2021, pp. 58-72.

Boge, Olav: The Norwegian-Swedish Electricity Certificates Market, *European Energy Law Report X*, Ed. Roggenkamp, Martha M./Bjornebye, Henrik, Intersentia Publishing, Cambridge, 2014, pp. 199-210.

Boute, Anatole: Can Foreign Investors in Liberalised Electricity Markets Successfully Challenge Price Caps under International Law, *European Energy Law Report IX*, Ed. Roggenkamp, Martha M./Woolley, Olivia, Intersentia Publishings, Cambridge, 2012, pp. 45-66.

Charter of Fundamental Rights of the European Union, *Official Journal of the European Union* C 326, 26.10.2012, p. 391–407.

Cointe, Béatrice/Nadaï, Alain: *Feed-in Tariffs in the European Union*, Palgrave Macmillan Publishing, Switzerland, 2018.

Commission Decision (EU) 2015/1585 of 25 November 2014 on the aid scheme SA.33995 (2013/C) (ex 2013/NN) (implemented by Germany for the support of renewable electricity and of energy-intensive users) (notified under document C(2014) 8786), *Official Journal of the European Union* L 250/122, 25.9.2015, pp. 122-164.

Commission of the European Communities: *Commission Working Document: Electricity from renewable energy sources and the internal electricity market*, Brussels, 13.04.1999 SEC(1999) 470 final.

Commission of the European Communities: Proposal for a Directive Concerning Measures to Safeguard Security of Electricity Supply and Infrastructure Investment, Brussels, COM(2003) 740 final of 10 December 2003.

Consolidated Version of the Treaty on European Union, Official Journal of the European Union C 326/13-45, 26.10.2012.

Couture, Toby/Gagnon, Yves: An analysis of feed-in tariff remuneration models: Implications for renewable energy investment, Energy Policy Vol. 3 Issue. 2, 2010, pp. 955-965.

Crossley, Penelope: Renewable Energy Law: An International Assessment, Cambridge University Press, the UK, 2019.

Dağ, Cansu: Enerji Alanında Mali Düzenlemelerin Rolü, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.

de las Heras, Beatriz Perez: Beyond Kyoto: The EU's Contribution to a More Sustainable World Economy, European Law Journal, Vol. 19, Issue. 4, 2013, pp. 577-594.

Decision of the EEA Joint Committee, No. 162/2011 of 19 December 2011 amending Annex IV (Energy) to the EEA Agreement, Official Journal of the European Union, L 76/49, 15.3.2012.

Delvaux, Bram: EU Law and the Development of a Sustainable, Competitive and Secure Energy Policy: Opportunities and Shortcomings, Intersentia Publishing, the UK, 2013.

Directive 96/92/EC of the European Parliament and of the Council of 19 December 1996 concerning common rules for the internal market in electricity, Official Journal of the European Union, L 27, 30.1.1997, p. 20–29.

Directive 2001/77/EC of the European Parliament and of the Council of 27 September 2001 on the promotion of electricity produced from renewable energy sources in the internal electricity market Official Journal of the European Union L 283, 27.10.2001, p. 33–40.

Directive 2003/30/EC of the European Parliament and of the Council of 8 May 2003 on the promotion of the use of biofuels or other renewable fuels for transport, Official Journal of the European Union, L 123, 17.5.2003, p. 42–46.

Directive 2009/28/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources and amending and subsequently repealing Directives 2001/77/EC and 2003/30/EC, Official Journal of the European Union, L 140/16, 5.6.2009.

Directive (EU) 2018/2001 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Official Journal of the European Union, L 328, 21.12.2018, p. 82–209.

Dmitruk, Dijana: Danish-German Cooperation on the First Cross-Border Tenders for Renewable Energy, European Energy Law Report XII, Ed. Roggenkamp, Martha M./Banet, Catherine, Intersentia Publishings, Cambridge, 2018, pp. 113-134.

Duran, Gracia Marin: Sheltering Government Support to Green Electricity: The European Union and the World Trade Organisation, ICLQ, Vol: 67, 2018, pp. 129–165.

Eren, Tevfik Mesut: Avrupa Ekonomik Entegrasyonu ve Avrupa'nın Yeşil Geleceği, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, 2021.

Espa, Ilaria: Promoting Renewable in the Energy Union: Current Strategies and the Challenges Ahead, European Investment Law and Arbitration Review, Vol. 2, No. 1, 2017, pp. 225-244.

Espa, Ilaria/Holzer, Kateryna: Negotiating 21st Century Rules on Energy: What Is at Stake for the European Union, the United States and the BRICS, Journal of World Investment & Trade, Vol. 19, No. 3, 2018, pp. 415-443.

European Commission: 2022 Report on the Achievement of the 2020 Renewable Energy Targets, Brussels, 15.11.2022, COM(2022) 639 final.

European Commission: Commission Implementing Regulation (EU) 2020/1294 of 15 September 2020 on the Union renewable energy financing mechanism, Official Journal of the European Union L 330, 17.9.2020, p. 1—17.

European Commission: Commission Staff Working Document: European Commission guidance for the design of renewables support schemes, Brussels, 5.11.2013.

European Commission: Commission Staff Working Document: Review of European and national financing of renewable energy in accordance with Article 23(7) of Directive 2009/28/EC, Brussels, 31.1.2011 SEC(2011) 131 final.

European Commission: Communication from the Commission: Guidelines on State aid for climate, environmental protection and energy 2022 (2022/C 80/01), Official Journal of the European Union, C 80/1, 18.2.2022, p. 1-89.

European Commission: Communication from the Commission: Guidelines on State aid for environmental protection and energy 2014-2020, Official Journal of the European Union, C 200, 28.6.2014, p. 1–55.

European Commission: Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, The European Green Deal, Brussels, 11.12.2019 COM(2019) 640 final.

European Commission: Renewables in the EU: the support framework towards a single energy market - EU countries reporting under Article 22(1) b, e and f of Renewable Energy Directive, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017.

Fouquet, Dorte/Guarrata, Angela: Judgment of 1st July 2014 in Alands Vindkraft AB v. Energimyndigheten, Renewable Energy Law and Policy Review (RELP), Vol. 5, No. 1, 2014, pp. 52-59.

Fouquet, Dorte/Nysten, Jana Viktoria: Guarantees of Origin and Green Electricity Certificates in Flanders and in Sweden, European Energy Journal, Vol. 3, No. 3, 2013, pp. 72-79.

Gerig, Martin/Vasconcelos, Bernardo: The EU Energy Union Strategy: Will it Finally Complete the EU Internal Energy Market, Renewable Energy Law and Policy Review (RELP), Vol. 6, No. 3, 2015, pp. 183-190.

Göçmen, İlke: Avrupa Birliği Dış İlişkiler Hukuku: Ticari Boyut, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

Göçmen, İlke: Avrupa Birliği Hukukunun Temelleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

Göçmen, İlke: Avrupa Birliği İç Pazarında Çevrenin Korunması, Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi, Cilt: 69, Sayı: 3, 2020, s. 1353-1378.

Gstohl, Sieglinde/Hanf, Dominik: The EU's Post-Lisbon Free Trade Agreements: Commercial Interests in a Changing Constitutional Context, European Law Journal, Vol. 20, No. 6, 2014, pp. 733–748.

Haghighi, Sanam S.: Energy Security and the Division of Competences between the European Community and its Member States, *European Law Journal* Vol:14, No:4, 2008, pp. 461-482.

Huhta, Kaisa: The Scope of State Sovereignty Under Article 194(2) TFEU and the Evolution of EU Competences in the Energy Sector, *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 70, Cambridge University Press, 2021, pp. 991-1010.

Iliopoulos, Theodoros: Is ENEA the New PreussenElektra, *European State Aid Law Quarterly*, Vol. 17, No. 1, 2018, pp. 19-27.

Johnston, Angus/Block, Guy: *EU Energy Law*, Oxford University Press, the UK, 2012.

Jordan-Korte, Katrin: Government Promotion of Renewable Energy Technologies: Policy Approaches and Market Development in Germany, the United States and Japan, Gabler Verlag, Berlin, 2011.

Kaspiarovich, Yuliya/Levrat, Nicolas: European Union Mixed Agreements in International Law under the Stress of Brexit, *European Journal of Legal Studies*, Vol. 13, No. 2, 2021, pp. 121-150.

Kulovesi, Kati: International Trade Disputes on Renewable Energy: Testing Ground for the Mutual Supportiveness of WTO Law and Climate Change Law; *Review of European Community & International Environmental Law*, Vol. 23, No. 3, 2014, pp. 342-353.

Lavranos, Nikos: Mixed Exclusivity: The CJEU's Opinion on the EU-Singapore FTA, *European Investment Law and Arbitration Review*, Vol. 2, No. 1, 2017, pp. 3-34.

Leal-Arcas, Rafael: Unilateral Trade-related Climate Change Measures, *Journal of World Investment & Trade*, Vol. 13, No. 6, 2012, pp. 875-927, p. 892-893.

Leal-Arcas, Rafael/Minas, Stephen: Mapping the International and European Governance of Renewable Energy; *Yearbook of European Law*, Vol. 35, No. 1, 2016, pp. 621-666.

Lenk, Hannes: More Trade and Less Investment for Future EU Trade and Investment Policy, *Journal of World Investment & Trade*, Vol. 19, No.2, 2018, pp. 305-320.

Lipp, Judith: Lessons for effective renewable energy policies from Denmark, Germany and the United Kingdom, *Energy Policy*, Vol. 35, Issue. 11, 2007, pp. 5481-5495.

Nicolaides, Phedon/Kleis, Maria: Critical Analysis of Environmental Tax Reductions and Generation Adequacy Provisions in the EEAG 2014-2020, *European State Aid Law Quarterly*, Vol. 13, No. 4, 2014, pp. 636-649.

Opinion 2/15 of the Court, 16 May 2017, ECLI:EU:C:2017:376.

Özsunay, Ergun: *Avrupa Birliği Hukuku ve Türkiye-AB İlişkileri*, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015.

Piper, Jeffery/Westerhof, Jan Gerrit: The EU's Energy Challenges and TTIP, *European Energy Law Report XI*, Ed. Roggenkamp, Martha M./Banet, Catherine, Intersentia Publishings, Cambridge, 2017, pp. 121-142.

Regulation (EU) 2018/1999 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the Governance of the Energy Union and Climate Action, amending Regulations (EC) No 663/2009 and (EC) No 715/2009 of the European Parliament and of the Council, Directives 94/22/EC, 98/70/EC, 2009/31/EC, 2009/73/EC, 2010/31/EU, 2012/27/EU and 2013/30/EU of the European Parliament and of the Council, Council Directives 2009/119/EC and (EU) 2015/652 and repealing Regulation (EU) No 525/2013 of the European Parliament and of the Council (Text with EEA relevance.), *Official Journal of the European Union L 328*, 21.12.2018, p. 1–77.

Regulation (EU) 2021/1119 of the European Parliament and of the Council of 30 June 2021 establishing the framework for achieving climate neutrality and amending Regulations (EC) No 401/2009 and (EU) 2018/1999 ('European Climate Law'), *PE/27/2021/REV/1*, *Official Journal of the European Union*, L 243, 9.7.2021.

Richards, Megan: Energy: An Increasingly Important Policy for Europe's Future Economic and Social Health and Growth, *European Energy & Climate Journal* Vol: 7, Issue: 2, 2017, pp. 26-35.

Rossegger, Ulf: New Debate about the Harmonization of the EU's Support Instruments for Renewables and Binding Targets' Relevance, *Renewable Energy Law and Policy Review (RELPR)* Vol. 4, No. 4, 2013, pp. 254-267.

Sanchez, Carmen Vindel/Molinero, Sara: Greenhouse gas emissions reduction and the balance between renewables, gas and coal in the EU's energy mix, *EU Energy Law Vol. XI: The Role of Gas in the EU's Energy Union*, Ed. Jones, Christopher, Claeys&Casteels Publishing, Netherlands, 2017, pp. 341-354.

Sandberg, Lena: Dyson Ltd against the European Commission: Case T47/15, European Energy Journal, Vol. 7, No. 3, 2018, pp. 11-15.

Sandberg, Lena/Davies, Lyndy/Cockroft, Christian: The Creeping Scope of State Aid in Relation to Energy Taxes and Charges, European Energy Journal, Vol. 4, No. 3, 2014, pp. 42-49.

Tagliapietra, Simone: Designing the European Energy Union: What's Next for Security of Energy Supply, European Energy & Climate Journal, Vol:5 Issue:1, 2015, pp. 38-44.

Talus, Kim: Float Like a Butterfly, Sting Like a Bee: Judicial Challenges to Renewable-Energy Support Schemes in Europe, Climate Law, Vol. 6, No. 3-4, 2016, pp. 250-263.

Talus, Kim: Old Problems and New Challenges: Will the Energy Union Provide the Answers, European Investment Law and Arbitration Review, Vol. 2, No. 1, 2017, pp. 211-224.

United Nations Framework Convention on Climate Change, Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change, FCCC/CP/1997/L.7/Add.1 10 December 1997.

Van Calster, Geert: Climate Change and Renewable Energy as a Super Trump for EU Trade Law, Renewable Energy Law and Policy Review (RELP), Vol. 5, No. 1, 2014, pp. 60-66.

Van Evercooren, Dirk: The EU Approach to the Regulation of Guarantees of Origin, European Energy Law Report XIII, Ed. Roggenkamp, Martha M./Banet, Catherine, Intersentia Publishings, Cambridge, 2020, pp. 197-218, p. 199).

van Steen, Hans: Achieving the requirements of the new renewable energy Directive: a practical guide, EU Energy Law Vol. 5 EU Energy Law & Policy Yearbook 2010, Ed. Glachant, Jean Michel/Ahner, Nicole/de Hauteclocque, Adrien, Claeys&Casteels, Great Britain, 2010, pp. 105-112.

Vandenbergh, Wim: EU Rules concerning Energy and Investment after the Lisbon Treaty, European Energy Law Report VIII, Ed. Roggenkamp, Martha M./Hammer, Ulf, Intersentia Publishings, Cambridge, 2011, pp. 133-164.

Verschuur, Steven/Sbrolli, Cecilia: The European Green Deal and State Aid: The Guidelines on State Aid for Environmental Protection and Energy towards the Future, European State Aid Law Quarterly, Vol. 19, No. 3, 2020, pp. 284-289.

Verouden, Vincent/ Stehmann, Oliver: Economics of State Aid Control, EU Competition Law, Vol. IV, State Aid, Book One, Second Edition, Ed. Pesaresi, Nicola/Van de Castele, Koen/Flynn, Leo/Siaterli, Christina, Claeys&Claeys, Netherlands, 2016.

Vuletic, Davor: The Interaction between the EU's Climate Change Objectives and Its State Aid Regulation in the Area of Renewable Energy, Croatian Yearbook of European Law and Policy, Vol. 16, No. 1, 2020, pp. 319-354.

2002/358/EC: Council Decision of 25 April 2002 concerning the approval, on behalf of the European Community, of the Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change and the joint fulfilment of commitments thereunder, Official Journal of the European Union, L 130, 15.5.2002, p. 1–3.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR:

Agreement Between the Government of Kingdom of Norway and the Government of Kingdom of Sweden on a Common Market of Electricity Certificates, (Unofficial Translation), (Çevrimiçi), https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/oed/pdf_filer_2/elsertifikater/agreement_on_a_common_market_for_electricity_certificates.pdf, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2023).

Court of Justice of the European Union: The Swedish support scheme promoting green energy production in the national territory is compatible with EU law, Press Release No.09/14, Luxemburg, 1 July 2014, (Çevrimiçi), <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-07/cp140090en.pdf>, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2023.

International Agreements and the EU's External Competences, 2020, (Çevrimiçi), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:ai0034>, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2023.

IRENA: Renewable Power Generation Costs in 2019, International Renewable Energy Agency, Abu Dhabi, 2020, (Çevrimiçi), <https://www.irena.org/publications/2020/Jun/Renewable-Power-Costs-in-2019>, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2023.

Order of the President of the Third Chamber of the Court of 9 September 2021, Axpo Trading Ag v Gestore dei Servizi Energetici SpA – GSE, Request for a preliminary ruling from the Consiglio di Stato, Removal from the Register, Case C-705/19, (Çevrimiçi),

<https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?lgrec=fr&td=%3BALL&language=en&num=C-705/19&jur=C>, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2023).

Swedish Energy Agency and the Norwegian Water Resources and Energy Directorate: The Norwegian-Swedish Electricity Certificate Market Annual Report 2020, June 2021, (Çevrimiçi), <https://energimyndigheten.a-w2m.se/FolderContents.mvc/Download?ResourceId=198867>, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2023.

UNFCCC: Paris Agreement, (Çevrimiçi), https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2023.

AVRUPA BİRLİĞİ ADALET DİVANI KARARLARI:

Case 6/64, Costa v E.N.E.L., 15 July 1964, ECLI:EU:C:1964:66.

Case 158/94, Commission v. Italy, 23 October 1997, ECLI:EU:C:1997:500.

Case 393/92, Municipality of Almelo and others v NV Energiebedrijf Ijsselmij, 27 April 1994, ECLI:EU:C:1994:171.

Cases C-72/91 and C-73/91 Sloman Neptun Schiffahrts AG v Seebetriebsrat Bodo Ziesemer der Sloman Neptun Schiffahrts AG, 17.3.1993, ECLI:EU:C:1993:97.

Case C-82/77 Openbaar Ministerie (Public Prosecutor) of the Kingdom of the Netherlands v Jacobus Philippus van Tiggele, 24.1.1978, ECLI:EU:C:1978:10.

Case C-206/06, Essent Netwerk Noord BV and Others v Nederlands Elektriciteit Administratiekantoor BV, 17 July 2008, ECLI:EU:C:2008:413.

Case C-213/96, Outokumpu v Finnish Government, 2 April 1998, ECLI:EU:C:1998:155.

Case C-220/19, Promociones Oliva Park SL v Tribunal Económico Administrativo Regional (TEAR) de la Comunidad Valenciana, 3 March 2021, ECLI:EU:C:2021:163.

Case C-242/17 Legatoria Editoriale Giovanni Olivotto (L.E.G.O.) SpA v Gestore dei servizi energetici (GSE) SpA, Ministero dell’Ambiente e della Tutela del Territorio e del Mare, Ministero dello Sviluppo Economico, Ministero delle Politiche Agricole e Forestali, 4 October 2018, ECLI:EU:C:2018:804.

Case C-305/17, FENS spol. s r.o. v Slovenská republika — Úrad pre reguláciu sieťových odvetví, Opinion of Advocate General Sharpston, 5 July 2018, ECLI:EU:C:2018:536.

Case C-305/17, FENS spol. s r.o. v Slovenská republika — Úrad pre reguláciu sieťových odvetví, 6 December 2018, ECLI:EU:C:2018:986.

Case C-379/98, PreussenElektra v Schleswig AG, 13 March 2001, ECLI:EU:C:2001:160.

Case C-405/16; Federal Republic of Germany v European Commission, 28 March 2019, ECLI:EU:C:2019:268.

Case C-492/14, Essent Belgium NV v Vlaams Gewest, 29 September 2016, ECLI:EU:C:2016:732.

Case C-573/12, Ålands Vindkraft AB v Energimyndigheten, 1 July 2014, ECLI:EU:C:2014:2037.

Case C-705/19, Axpo Trading AG v Gestore dei Servizi Energetici SpA-GSE, Opinion of the Advocate General Campos Sanchez Bordona, 3 December 2020, ECLI:EU:C:2020:989.

Case C-706/17, AB Achema, AB Orlen Lietuva and AB Lifosa v Valstybine kainy ir energetikos kontroles komisija, Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, UAB Baltpool, 15 May 2019, ECLI:EU:C:2019:407.

Case T-47/15, Federal Republic of Germany v European Commission, 10 May 2016, ECLI:EU:T:2016:281.

Case T-141/19, Peter Sabo v European Parliament, 6 May 2020, ECLI:EU:T:2020:179.

Joint Cases C-180/18, C-286/18 ve C-287/18; Agreenergy SRL, Fusignano Due SRL v Ministero Dello Sviluppo Economico, 11 July 2019, ECLI:EU:C:2019:605.

Joined Cases C-215/16, C-216/16, C-220/16 and C-221/16, Elecdey Carcelen SA (C-215/16), Energías Eólicas de Cuenca SA (C-216/16), Ibernova Promociones SAU (C-220/16), Iberdrola Renovables Castilla La Mancha SA (C-221/16) v Comunidad Autónoma de Castilla-La Mancha, 20 September 2017, ECLI:EU:C:2017:705.

Joint Cases C-798/18, Federazione nazionale delle imprese elettrotecniche ed elettrone (Anie) and Others v Ministero dello Sviluppo economico ve C-799/18 Athesia Energy

Srl and Others v Ministero dello Sviluppo economico, 15 April 2021,
ECLI:EU:C:2021:280.